

Puntarski fnoj

BROJ 8 • GODINA 5 • Lipanj 2009. • Zavičajno društvo "PUNTARI" Punta Križa • BESPLATNI PRIMJERAK

ISSN 1845-4593

9 771845 459001

PETA OBLJETNICA ZAVIČAJNOG DRUŠTVA »PUNTARI«

U vrlo dobro posjećenoj sali Područne osnovne škole u Puntari Križa, dana 02. 05. 2009. godine održana je 4. redovna Skupština Društva. Prethodno je radi usuglašavanja mišljenja i koordinacije zajedničkih aktivnosti održan dogovor članova Mjesnog odbora Punte Križa i članova Upravnog odbora Zavičajnog društva »Puntari«.

Na tom sastanku raspravljane su i dogovorene daljnje zajedničke aktivnosti oko uređenja cisterne kod crkve, gromače uz nju i saniranje neuglednog objekta pored

nje. Dogovoreni su daljnji postupci na uklanjanju bespravno postavljene VIP-netove antene te zajedničke aktivnosti na rješavanju problematike izlova alohtone divljači s naglaskom na sve učestalije štete koje čine divlje svinje.

Na ovoj 4. redovnoj godišnjoj Skupštini, izvješće o radu protekle godine kao i plan rada za tekuću godinu izložio je predsjednik društva Franko Kučić a financijsko izvješće, tajnik Branko Kučić.

IZVJEŠĆE O RADU UPRAVNOG ODBORA

Prije pet godina osnovali smo Zavičajno društvo »Puntari« Punta Križa u želji da okupimo Puntare koji žive izvan mjesta, a koji su voljni dio svog vremena posvetiti očuvanju prirodnih i kulturnih vrednota područja Punte Križa, i koji će se zajedno s mještanima uključiti u uređenje mjesta te iznaći mogućnosti u poboljšanju uvjeta života na tom području.

Od prve izborne skupštine koju smo održali prošle godine, Upravni odbor društva održao je 5 sjednica na kojima se raspravljalo o provođenju programa rada za 2008. godinu, kao što su:

- financijski plan i praćenje aktivnosti u provođenju programa rada,
- organizacija fešte za Ivanju,
- financiranje i izdavanje dva broja Puntarskog foja godišnje,
- praćenje radova na rekonstrukciji elektroenergetskog sustava koje je HEP započeo krajem svibnja 2008. godine, posebno problema lokacije trafostanice i zahtjeva da se ispi-li murva,
- narudžba izrade arheoloških istražnih radova na lokaciji crkvice Sv. Antona opata,
- angažiranje arheologa Pomorskog i povijesnog muzeja u Rijeci na obilasku ostalih arheoloških lokaliteta na području Punte Križa,
- organizirana je radna akcija u suradnji s LD »Halmac« iz Nerezina na iskopu kanala okolo crkvice Sv. Antona opata, potrebnog za izvođenje drenaže na crkvici, a ujedno i radi provođenje arheoloških istražnih radova i na taj način ishodo-vanja cjelokupne dokumentacije potrebne za obnovu crkvice,
- organiziranje predavanja u suradnji s lošinjskim muze-

jom o »Povijesnoj i kulturnoj baštini područja Punte Križa«,

- uređenje mjesta nakon izvedenih zemljanih radova u naselju Punte Križa od strane HEP- a i inzistiranje da se na prometnici kroz naselje postavi novi asfalt, te da MO Punta Križa traži od Grada da se u ovu akciju uključe ŽUC, Elektrovođa i HEP,

- odluka o financiranju uređenja cisterne kol crijevke, - zajedno s MO tražiti od TZ Grada i Grada Mali Lošinj da se presloži gromača od cisterne kol crijevke do nove trafo-stanice,

- u više navrata raspravljalo se o obnovi porušenih gromača u samom mjestu Punte Križa i otkuda za to osigurati sredstva,

- nastavljene aktivnosti na uklanjanju VIP-netove antene u Puntari Križa,

- štete od divljih svinja i od koga tražiti efikasnije uklanjanje istih s područja Punte Križa i čitavog otoka Cresa.

Na našu inicijativu da se uredi arheološki lokalitet Jamina Sredi u prošloj su godini Grad Mali Lošinj i TZ Grada organizirali postavljanje rukohvata i izrade stepenica u samoj jami čime su sada stvoreni adekvatni uvjeti za njezino razgledavanje.

Naši su se članovi uključili u aktivnosti Društva Naša djeca u obilasku lokvi, prezentacije izrade lesa, a sada imamo u planu organizirati prezentaciju izrade varšica. To možemo samo zahvaljujući Ivanu Lovriću, članu našeg društva, a na kojega smo ponosni jer je uspio u poodmaklim godinama izraditi karbunaru i prezentirati način njezine izrade i paljenja.

Moramo se pohvaliti da je Zavičajno društvo svojim glasilom »Puntarski fuoj« potaknulo škole i druge udruge, te TZ

PUNTARSKI FUOJ – GLASILO ZAVIČAJNOG DRUŠTVA »PUNTARI« PUNTA KRIŽA

Mali Lošinj, Trg Zagazinjine 1

Tel.: 051/231-019 • Fax: 051/231-011

Glavni i odgovorni urednik: Ljubo Galjanić

Uredništvo: Branko Kučić, Franko Kučić, Ivan Lovrić, Leonardo Marušić

Izdavač: LEO-COMMERCE, D. Cesarića 32, tel: 625-910

Tiskano u Hrvatskoj.

Naklada: 650 primjeraka.

Grada da na svoje promotivne aktivnosti poziva naše članove da sudjeluju na pojedinim manifestacijama i smotrama. Tako su Ivan Lovrić i Ljubo Galjanić sudjelovali u manifestaciji »Dani kruha« koja je održana na državnom nivou u Malom Lošinj, i smotri povodom 40. obljetnice Udruženja obrtnika.

»Puntarski fuoj«, a preko njega i Punta Križa, bili su jedna od tema TV-emisije »More«.

Pored nabrojanih aktivnosti, održano je više razgovora u Gradu, TZG, Županijskom zavodu za održivi razvoj, Konzervatorskom zavodu u Rijeci, Lošinjском muzeju, Pomorskom i povijesnom muzeju u Rijeci, Javnoj ustanovi »Priroda« u Rijeci, a sve u svezi ostvarivanja pojedinih prijedloga i aktivnosti značajnih za očuvanje prirodnog i kulturnog identiteta područja Punte Križa.

Za financiranje potreba u realizaciji naših programa, javili smo se na natječaje koje su raspisali Grad Mali Lošinj, PGŽ, Ministarstvo kulture, Ministarstvo mora, prometa i razvitka, C.I.O S., Zaklada Zagrebačke banke, Zaklada Adris grupa i dr.

Sredstva smo dobili od Grada Malog Lošinja, Ministarstva kulture i TZG-a te od sponzora za »Puntarski fuoj«. Svima se njima zahvaljujemo.

U proteklom razdoblju imali smo dobru suradnju s

Mjesnim odborom Punta Križa. Uključili smo se u sve njihove akcije za uređenje mjesta i poboljšanje uvjeta života samih mještana. Često smo kucali na ista vrata tražeći pomoć i financijska sredstva za pojedine aktivnosti.

I mi i MO nismo zadovoljni odnosom Grada prema mjestu Punta Križa, jer se znatno veća sredstva s područja Punte Križa uplaćuju u proračun Grada i TZG od onoga što se u ovo područje vraća.

Nismo zadovoljni ni odnosom Grada prema VIP-netu i Ministarstvu zaštite okoliša prostornog uređenja i graditeljstva u svezi antene koja sedam godina bespravno stoji i nagruđuje krajobraz Punte Križa.

Zabrinuti smo zbog šteta od divljih svinja. Prateći istu situaciju na cijelom otoku Cresu i Krku i dosadašnje angažiranje i ukazivanje nadležnim institucijama o problemu koji ugrožava ovčarstvo i ostalu poljodjelsku djelatnost te može izazvati štete i u turizmu, nema odgovarajućih rezultata.

Na kraju želim istaknuti da Zavičajno društvo »Puntari« ima sada 151 člana. Ovo je lijep broj i potvrda da Puntari žele očuvati ambijent i prirodni identitet Punte Križa i sve ono što su naši preci izgradili, očuvali i njegovali te nama ostavili na korištenje i obvezu da i mi to očuvamo i oplemenimo

Franko Kučić

ZAKLJUČCI SA SKUPŠTINE

1. U svezi šteta od divljih svinja predlaže se da Zavičajno društvo i Mjesni odbor Punta Križa održe sastanak s Upravnim odborom Lovačkog društva »Halmac«, lovačakupnika lovišta Punta Križa, predstavnikom Grada Malog Lošinja te predstavnikom PGŽ-a Rijeka s obzirom da je ista osnivač tog lovišta za koje se trebaju donijeti programske mjere za uklanjanje divljih svinja kao nezavičajne divljači i način njihovog uklanjanja, te naknade šteta .

2. Da se Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva uputi peticija mještana Punte Križa i članova

IZ SADRŽAJA :

Peta obljetnica zavičajnog društva »Puntari«	2	Punta Križa	19
Jedriejna 2008	4	0 deklinaciji i komparaciji naših riječi s	
Radna akcija na crkvi Svetog Antona na		dvoglasom	20
Parhavcu	6	Dobar se čovjek nikada ne zaboravlja	21
Predavanje o kulturno-povijesnoj baštini		Puntarski povijesni fotoplov	22
Punte Križa	7	Kako se delal sapun	25
Izveštaj o rezultatima zaštitnog arheološkog		Tarsje	27
sondiranja uz crkvicu Sv. Antona na Parhavcu		Mugruanj - Šipak	31
kod Punte Križa	8	Mojih šijest	33
Crkva Svetog Platona na lokalitetu Suplatinski	10	Muali zis Punte	34
Plimni val na Pogani	12	Kantunić od besijed	35
Predstavljeni stari zanati na smotri obrtništva	13	Zlatni lav s otoka	36
Elektrifikacija Punte Križa	14	Pjesme	42
Karbunara	16	Sponzori	43

Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa, kojom se od istog traži da provede svoje Rješenje i Zaključak o dozvoli izvršenja uklanjanja bespravno postavljenog telekomunikacijskog objekta od strane VIP-neta Zagreb. Rješenje o uklanjanju bespravno postavljenog telekomunikacijskog objekta doneseno je 20. rujna 2002. godine, a Rješenje o dozvoli izvršenja uklanjanja istog doneseno je 10. ožujka 2003. godine. U

peticiji se navodi, da ćemo, ukoliko navedeni objekt ne bude uklonjen do 31. svibnja 2009. godine, započeti s prosvjedima i blokadom prometnice Osor - Punta Križa.

Peticija će se dana 2. i 3. svibnja potpisivati u Puntima Križa, a dana 5. i 6. svibnja u Malom Lošinj u turističkoj agenciji »Puntarka« na Trgu Zagazinjine 1. Peticija će biti upućena na znanje i gradonačelniku Grada Malog Lošinja.

JEDRIEJNA 2008.

Svako selo kuo darži do sebe ne more i ne smije zaboravit duan svuoga protetura, svuoga svijetoga, ki gijedajuć nas od ozguor čuva selo i svih judi vaf selu. Tako se i mi vaf naše Punte, na Jedriejnu odužimo našen Svijetomu Andreju za sve če je za nas udelal svih ovih pasuanih godišć pa koliko god moremo i znuamo, udelamo feštu, da se stuare užance ne zataru.

Ova je Jedriejna bila vaf nedeju pa kako judi vaf ponedijej delaju, tanac je bil sebotu večer. Neki nisu prišli aš su se prestrašili gardoga vremena. Neka in bude krivo aš oni ki su bili su se lijepo divijertili. Kako i vavek, tuancalo se i kantalo na skule. Svi su šli doma kuntijenti, neki aš su popili žmuj vina više a neki aš su dobili više lijepih premiji na lutrije.

Da bi judi, ki nisu bili vaf Punte, znali da je drugi duan Jedrijejna, sebotu po obedu, na Radio Lošinju-Radio Jadranka, na »Frižimenule« ku već čuda godišć sila lijepo dela Marta Fazlić, bila je beseda od Punte, od Jedrijejne i od našega sijedmoga broja »Puntarskoga foja«.

Nedeju, na Jedrijejnu, kako za dišpet, udelala je vela nevi-jera po ponijentu. Od jutra je dažjilo kako s'kabra. Neki su

šubito pošneli govorit da će na misu i na feštu prit malo ju-di aš da po takovom vremenu van kuće grije samo uon ki je mato a onda je popuolne daž najedanput fermual i jušto pri-je mise pokazalo se je sunce. Bilo je za ne verovat da se vrije-me more tako barzo kambijat, ma tako je bilo i svi smo bili svedoci da je i to moguće kada Svijeti Andreja na svojoj duan pokuaže će sve more udelat.

Na uru i puol popuolne na parvon programu televizije, na emisije »More« bilo je besede od naše Punte. Svi ki su gije-dali mogli su vit kako je naša Punta lijepa i kako Puntari daržiju do svuoga sela. Pokazali su selo, guštijernu, rivu na Ulu i kako mi vaf našen mualon seliću imamo i delamo

»Puntarski fuoj«, kako vaf njemu pišemo po našu, kako dar-žimo do našega zajika i kako tijendimo užuance.

Na mise na tri ure popuolne misil je don Mate Žic. Crijekva je bila palna, prišli su svi Puntari ki su mogli a bilo je i dosta Nerezinci i Lošinjani.

Po mise su svi šli na skulu kede smo prežentali naš novi, sijedmi broj »Puntarskoga foja«. Hvala svin ki su prišli po onakove nevi-jere na misu i na skulu. Na početku je svih pozdravil prežidijent Mjesnoga odbora, Ranko Matušan a onda nan je sve najboje zaželijel naš gradonačelnik Gari Cappelli a pokle toga je zakantala klapa »Čikat«.

Svin ki su bili, podelili smo naš fuoj, popili žmuj vina, bi-čerim rakije, zasladili se zis domuaći dolći i onda svaki zis svojim fojen pod ruku šal doma kuntenat da smo se i ovo le-to videli, pokupili i da smo se zahvalili Svijeton Andreji za sve će je udelal za nas.

RADNA AKCIJA NA CRKVICI SVETOG ANTONA NA PARHAVCU

Pregledom i analizom stanja u kojem se danas nalazi kapela Sv. Antuna na Parhavcu, djelatnici Ministarstva kulture R. Hrvatske, Uprave za zaštitu kulturne baštine, u svom su konzervatorskom mišljenju za obnovu crkvice utvrdili da prva faza sanacijskih radova mora biti odvlaživanje objekta, odnosno sanacija kapilarne vlage (vlaga koja iz tla kapilarnim silama ulazi u temelje zidova te se postupno širi i uspinje na više dijelove građevine).

Da bi se mogao izvesti postupak sanacije vlage zidova, najprije je bilo nužno provesti drenažu na način da se oko cijelog objekta iskopa kanal, dubine do malo ispod razine temelja. Kanal za odvodnju vlage sa zidova crkvice trebalo je iskopati do žive stijene (ako je zid crkvice započet na njoj) ili tridesetak centimetara ispod temelja (ako su na mekoj podlozi) i to na način da cjelokupna odvodnja bude usmjerena u suprotnom smjeru od položaja crkvice i ladanjskog kompleksa samostana, koji se nalazi u neposrednoj blizini.

Ponude od ovlaštenih izvođača radova koje smo dobili za iskop ovog drenažnog kanala oko crkvice uvelike

su premašivale financijsku mogućnost koju smo mi kao Zavičajno društvo mogli podnijeti. Stoga smo se odlučili da ovaj posao učinimo sami, dobrovoljnim radom, naravno uz nadzor ovlaštene osobe, u ovom slučaju arheologa Ranka Starca, kustosa Arheološkog odjela Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci.

Uputili smo poziv članovima Zavičajnog društva »Puntari« i lovcima Lovačkog društva »Halmac« i dogovorili da se na Parhavcu nađemo u subotu, 15. studenog 2008. godine.

Tog je dana svanuo predivan sunčan dan, dan kao naručen za ovakav posao. Na raskršću za Parhavac okupili smo se u osam sati ujutro »oboružani« krampovima, motikama, lopatama a ponajviše dobrom voljom. Iako je bilo skeptika koji su pesimistički prognozirali da će se pozivu odazvati premali broj ljudi, okupilo se i više nego dovoljno vrijednih ruku.

Cjelokupan posao iskopa kanala oko crkvice Sv. Antona, dužine 28 metara, širine 1 metra i dubine cca 0,5 - 0,8 metara uspješno je obavljen do 13 sati. Svi sudionici ove hvalevrijedne i korisne

akcije zaslužili su pohvalu te da ih se poimenično nabroji. Ovaj posao za koji je inače trebalo izdojiti više od 10.000,00 kuna realizirali su: Graciano Toić, Franko i Serđo Kučić, Đuro Švec, Flavia i Ferdi Zorović, Ivan Lovrić, Ljubo Galjanić, Vesna, Berto i Marino Toić, Ranko Matušan, Ivan Kapović, Jabuka Lalić, Giuliano Rocconi, Stefano Zucchi, Igor Sokolić, Vlado Božanić, Milan Topić, Ivo Muškardin i Krešimir Borić.

Tijekom iskopa kanala nemalo smo se iznenadili naišavši na grobnicu i kostur pokopan točno ispred ulaznih vrata crkvice. Grob je zaštićen, a njegova daljnja obrada ostavljena je stručnim osobama, arheolozima.

Po završetku radova svi smo se okupili u gostioni »Tina« kod Slavena i Tine, blagujući odličan gulaš koji nam je darovao hotel »Televrin« iz Nerezina te se razišli zadovoljni što smo uspješno, zajedničkim snagama započeli prvu fazu restauracije crkvice Sv. Antuna, a ujedno i uštedjeli financijska sredstva za njezinu daljnju obnovu.

PREDAVANJE O KULTURNO - POVIJESNOJ BAŠTINI PUNTE KRIŽA

U organizaciji Lošinjskog muzeja i našeg Zavičajnog društva »Puntari«, dana 13. veljače ove godine održano je predavanje - »Kulturno-povijesna baština Punte Križa«.

Predavanje na ovu temu organizirano je kako bi se što široj publici predstavilo nemjerljivo, vrijedno i izuzetno bogato kulturno naslijeđe Punte Križa koje je nedovoljno poznato, istraženo i vrednovano.

Poticaaj da se ova tema obradi i predstavi bila je činjenica da mnogi, čak i rođeni na našem otoku, o našoj povijesti znaju vrlo malo ili to znaju vrlo površno. Brojni povijesno vrijedni lokaliteti potpuno su zaboravljeni, zapušteni i devastirani. Vrlo ih je malo do sada stručno obrađeno i dokumentirano a vrijeme čini svoje, oni propadaju, uništavaju se i nisu pod zaštitom. Apsurdno je i gotovo nevjerovatno da su možda najbolje očuvani oni lokaliteti na koje su već svi zaboravili jer su izvan prometnica i do njih se gotovo ne može doći jer su u potpunosti obrasli u bujnu vegetaciju.

Predavanje je održano u velikoj sali zgrade Umjetničkih zbirki Malog Lošinja, a izlagač je bio arheolog Ranko Starac, kustos Arheološkog odjela Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci. Marni gospodin Ranko Starac, pripremajući se za ovo predavanje, najprije je prikupio svu dostupnu literaturu koja obrađuje arheološke i povijesne lokalitete na ovom području (koja je dosta oskudna), a potom je u više navrata osobno, uz pratnju lokalnih vodiča, obišao velik broj najznačajnijih lokaliteta. Ovako ozbiljan i stručan pristup rezul-

tirao je izuzetno zanimljivim predavanjem koje je bilo popraćeno brojnim fotografijama svih značajnijih lokaliteta i objekata.

Pomno prateći izlaganje gospodina Starca bili smo svjedoci nevjerovatne šetnje Puntom Križa u zemljopisnom i povijesnom smislu.

Prisutni na predavanju gotovo su nestvarno plovili svim povijesnim mjestima koje su se na ovim prostorima izmjenjivale, od spilje Jamina Sredi u kojoj su otkriveni tragovi boravka i artefakti čovjeka - lovca iz epohe paleolitika koji sežu i do 7.000 godina prije naše ere do danas, kada suvremeni vandali s naših povijesnih lokaliteta bezdušno skidaju, uništavaju i odnose kulturno blago, ponajviše klesane kamene blokove te ih ugrađuju u svoje često bespravno sagrađene vikendice.

Tako su prisutni imali priliku upoznati tri lokaliteta na kojima se nalaze gradine koje datiraju iz brončanog doba, kao što su Garmožaj, Vela Straža i Maslovnik na kojima se još vrlo dobro mogu uočiti fascinantni obrambeni kamene zidovi - bedemi i brojni grobovi. Potom su predstavljeni osnovni podaci o potpuno neistraženim lokalitetima Opatija, Gradac i Polačine s imponantnim objektima visokim i dva kata oko kojih se i dan-danas uočavaju na tlu rasuti ostaci antičke keramike.

Zatim su prezentirani podaci o srednjovjekovnim crkvicama Sv. Andrije na groblju i Sv. Antona na Parhavcu. Kao tri najvrednija povijesna i arheološka lokaliteta predstavljeni su ostaci crkve Sv. Domijana na najjužnijem dijelu Punte Križa, čiji temelji datiraju iz rimskog doba, potom ranosrednjovjekovna crkva iz VIII-IX. stoljeća s dvije apside, koja se nalazi pored poluotoka Sante na lokalitetu Suplatunski iz čega je izvedeno da crkva potječe iz doba Bizanta i da je bila posvećena istočnom svecu Sv. Platonu. U uvali Martinščica, gdje se nalaze ostaci rimskih vila (kao i na Sontama) upoznali smo se s ruševinama ranosrednjovjekovne crkve Sv. Martina koja ima križni tlocrt, veliku polukružnu apsidu i podsjeća na crkve kakve su se u ono doba gradile u

Armeniji. Na kraju predavanja arheolog Ranko Starac se osvrnuo na način kako bi se pojedini objekti trebali zaštititi, istražiti, valorizirati i predstaviti, primjerice u sklopu buduće promidžbe kulturnog turizma, posebice sa ciljem produljenja turističke sezone. Također je istaknuo i prikazao primjere pojedinih objekata koji se (poglavito oni koji se nalaze na mjestima do kojih se može doći vozilima - Gradac) sustavno devastiraju jer se s njih skida i odnosi kamena građa, kao što su kamene erte, vrata i prozora, stepeništa i slično.

U ovom kratkom tekstu nemoguće je prenijeti pravo bogatstvo korisnih informacija, podataka i objašnjenja koja smo na predavanju mogli čuti. Možemo samo reći da je ovo vrlo dobro pripremljeno i još kvalitetnije prezentirano predavanje koje je trajalo gotovo dva sata proteklo u trenutku.

Stoga moramo na kraju zahvaliti Franku Kučić koji je pokrenuo inicijativu da se ovo predavanje organizira, gospođi Ireni Dlaka iz Lošinjskog muzeja na pomoći u realizaciji ovog predavanja te posebice gospodinu Ranku Starcu na trudu koji je uložio kako bi ovo predavanje predstavio svima nama i potakao nas da uložimo svu našu energiju i znanje da se naša povijesna baština ne zaboravi te da se istraži i sačuva.

Ljubo Galjanić

Izvještaj o rezultatima zaštitnog arheološkog sondiranja uz crkvicu Sv. Antona na Parhavcu kod Punte Križa

Zavičajno društvo »Puntari« iz Punte Križa pokrenulo je u suradnji s Gradom Malim Lošinjom i Konzervatorskim odjelom Ministarstva kulture u Rijeci proces istraživanja, obnove i revitalizacije kasnogotičke crkvice Sv. Antona, smještene u gustoj šumi neda-leko stana na Parhavcu. Riječ je o do-bro očuvanoj jednobrodnoj kapeli s pravokutnim začeljem, presvođenoj kamenitim svodom svedenim u šilj na gotički način, zidanoj relativno dobro horizontalno uslojenim kamenom, površine obrađene batom, bez vidljivih dekorativnih elemenata. To je klasično ostvarenje ruralne sakralne arhitekture druge polovice 15. stoljeća prisutno u brojnim primjerima na otoku Cresu. Crkvica je izvorno bila prekrivena kamenim škrilama, koje su u nekom od kasnijih popravaka bile (osim u dijelu površine krova koji nadvisuje vijenac) prekrivene kanalicom. U osi pročelja stoji lijep zvonik tipa preslice. Ulazni

portal uokviren je jednostavnim kamenim okvirom, sa zašiljenim lukom nadvoja u gotičkom stilu. Ulazni prag sastoji se od jednostavnog monolitnog kamenog bloka. U posljednjoj obnovi izvršenoj u godinama neposredno iza Drugog svjetskog rata obnovljen je pod, postavljanjem opeka u suhi vapneni mort. Tada je za nekoliko centimetara cementnim mortom zaliven i povišeni prag, zbog prilagodbe visini novog poda i tada postavljenim vratima koja danas ne postoje. U toj posljednjoj »obnovi« praktično je razrušen i uklonjen ostatak izvorne zidane baze oltara, pa je načinjena na istom mjestu nova baza od lijevanog betona. U izvornoj bazi oltara vjerojatno je bio poput relikvije ugrađen ulomak pleternom ornamentikom dekorirane skulpture, donesen s nekog drugog mjesta, koji se danas nalazi u Nerezinama. Tada je vjerojatno u dno cementne oltarne baze ugrađen ulomak kamenog nadvoja s reljefnim prikazom groba i inicijalima obitelji Antoniazza de Bochina, investitora izgradnje kapele Sv. Antona i susjedne lijepe zgrade namijenjene boravku novopridošlih franjevac trećeredaca. Na ulaznom portalu same crkvice su inicijali B.B. Obližnja monumentalna zgrada stambene namjene vrlo je kvalitetno i osmišljeno ladanjsko zdanje, vjerojatno prema zamisli investitora namijenjeno boravku male pustinjačke samostalne zajednice s jasnom gospodarskom ulogom. Nažalost, nedostatak pisanih vrela ne pomaže nam u razjašnjenju uloge ovog vrijednog stambenog kompleksa, građenog usporedno s crkvicom. Možda ovaj samostalni pustinjački sklop nije nikada zaživio, posebno zbog stalne ugroze creskih crkvenih i svjetovnih veleposjeda tijekom čitavog

16. i prvih desetljeća 17. stoljeća od strane senjskih uskoka, koji su do Parhavca mogli lako doći iz obližnjih uvala na istočnoj strani otoka.

Posljednji gospodari veleposjeda na Parhavcu, krčko-creska obitelj Mitis, nije dirala crkvicu, niti je obnavljala staru samostansku zgradu, već su vrlo vjerojatno za njihove uprave zemljoposjedom skinuti sa zgrade svi profilni kameni elementi, dovratnici, dijelovi kamina u kuhinji, nadvoji portala, čak je i grlo dvorišne cisterne u međuvremenu nestalo. Za ovo sustavno skidanje ne možemo »optužiti« nekakve Grke, već vrlo bliske susjede ili »brava-re« odgovorne za stanje gospodarstva.

Prema pučkoj predaji, uokolo crkvice postojalo je groblje. U samom tlu crkvenog interijera otvoren je dio poda pokriven opekama, u zoni ispred oltara, odnosno ispred stepenice kojom je odvojeno povišeno svetište od niže lođe. Opeke su postavljene na suhi vapneni mort, pomiješan s ulomcima drobljenih opeka i kupa kanalice, koje čine poravnavajući podlogu opločenja izdenom opekam. Ispod plitkog sloja šute i morta nalazi se neravna stjenovita vapnenačka podloga. Nema naznaka da je u crkvici postojala kakva raka, odnosno grobnica.

Tijekom iskopa drenažnog kanala uokolo crkvice, obavljen je arheološki nadzor, te potom jednodnevni iskop i dokumentiranje ostataka zatečenih grobova unutar površine drenažnog kanala.

Tijekom mjeseca studenog 2008. arheološka ekipa radila je na sondažnom pokusnom istraživanju Kaštela u Malom Lošinju. Dio te ekipe - voditelj radova arheolog Ranko Starac, te suradnice Klaudija Bartolić i Mirna Vujović, s dva radnika građevinskog

obrta »Mariška« iz Vrbnika, 20. studenog polaze za Parhavac. Ondje je poravnat i očišćen ranije prokopan drenažni kanal, u kojem su već bili vidljivi skromni ostaci tijela pokojnika (grob 1) ukopanog točno uz ulazni prag crkvice. Tijekom čišćenja kanala (nije se nigdje čistilo dublje od nivelete postojeće temeljne stope crkvice, koja se nalazi prosječno između 50 i 70 centimetara dubine od razine hodne površine okolnog terena) uz vanjsko lice začeljnog zida zatečen je još jedan ispruženi skelet (grob 2). U prilogu je dostavljen izvod iz terenskog dnevnika s grobnim zapisnicima.

Treba odmah reći da su oba tijela bila ukopana vrlo plitko, do nivoa tvrđe uslojenog vapnenog sedimenta, bez ikakvih tragova grobne arhitekture ili grobnih obilježja. Izrazito kiselo tlo prebogato horizontalno uslojenim raspadnutim vapnenačkim taložinama djelovalo je pogubno na skeletne ostatke.

Kratak opis zatečenog ukopa - prvi grob

Nalazi se usporedno s pročeljem crkve, uz podnožje praga orijentacije na

sjever-jug. Zbog plitkog ukopa skelet je teško oštećen, zatečeni su fragmenti glave, veći dio kralježnice, dio klavikule i ramenog obruča do desnog humerusa, rebra, dijelovi obaju radijusa i ulni, dio zdjelice i oba femura. Ruke su bile prekrížene na donjem dijelu prsa. U zoni prsnog koša pronađen je vrlo sitan komadić žičane brončane kopče, koji je služio za kopčanje gornjeg dijela košulje. Zbog fragmentarnosti skeleta nije bilo moguće odrediti dimenzije tijela niti spol. Obzirom na veličinu kostiju i nedostatak tragova nošnje (kopči ili okova od obuće i gornjih dijelova odjeće), možda se radi o ženskoj osobi. Kopča za kopčanje lanene košulje može pripadati nošnji oba spola, no vjerojatnije imamo slučaj skidanja upotrebljivih dijelova odjeće i obuće, odnosno ukopano je tijelo odjeveno samo u potkošulju. Orijehtacija ukopa sjever-jug, plitkoća ukopa i činjenica da je tijelo ukopano bez respekta i kršćanskih običaja ukazuje nam da se radi o ukopu izvedenom na brzu ruku. Treba na kraju istaknuti da je ukop izveden u vremenu nakon izgradnje crkvice, ali nije poštovana kršćanska orijentacija zapad-istok, odnosno orijentacija same građevine.

Kratak opis zatečenog ukopa - drugi grob

Skelet je položen usporedno sa začeljnim zidom kapele, u zemljanu raku širine 50 centimetra, iskopanu uz temelj začelja, raka je dijelom ojačana usuhom posloženim lomljenim kamenom. Skelet je iznimno trošan, osim djelovanja kisela tla i plitkoće ukopa (40-50 centimetra) oštećen je djelovanjem korijenja okolnog grmlja. Njegova orijentacija je jug-sjever, leži ispružen na leđima, zbog oštećenja nedostaju podlaktice i šake, no vjerojatno su ruke bile prekrížene na donjem dijelu prsa ili nad trbuhom. Duljina skeleta iznosi 170 centimetara. Unatoč pomnom čišćenju, nisu pronađeni nikakvi tragovi nošnje ili priloga, odnosno tijelo (vjerojatno muškarca) bilo je gotovo nago položeno u improviziranu raku.

Oba ukopa sugiraju mogućnost postojanja malog groblja uokolo crkvice, međutim riječ je o recentnim ukopima koji ne pripadaju istaknutim pojedincima, osim ako nije riječ o ukopima izvršenim na brzinu nakon neke pljačke ili pokolja, u kojem su tijela zatečena opljačkana. Između 16. i 18. stoljeća u pravilu i siromašno seosko stanovništvo nosi jeftine svetačke medaljice i križiće, kao i nakit. Nažalost, više ništa ne možemo reći o okolnostima u kojima je došlo do opisanih ukopa, no mišljenja smo da nije potrebno iskopavati cijelu ledinu ispred crkvice, jer se ne radi o srednjovjekovnom groblju.

Posmrtni ostaci su položeni u posebno iskopanu jamu jedan metar udaljenu od sjevernog bočnog zida crkvice, na metar udubine, kako bi ondje počivali u miru.

Na kraju možemo zaključiti da je tlo crkvice Sv. Antona u arheološkom pogledu sterilno, pod uvjetom da se ne obavljaju neka kopanja u blizini, koja bi tada trebala biti nadzirana. S druge strane, stambeno-ladanjski sklop zgrada uz crkvicu trebalo bi arheološki istražiti u cilju dokumentiranja vremena trajanja boravka ljudi na ovom lokalitetu i karaktera ove zajednice. Svakako ovaj tip istraživanja dolazi u obzir isključivo u sklopu mogućeg budućeg projekta istraživanja, sanacije, rekonstrukcije i prezentacije ladanjskog kompleksa, ako se pojavi zainteresirani investitor.

Ranko Starac

CRKVA SVETOG PLATONA NA LOKALITETU SUPLATUNSKI

Otprilike dva kilometra južno od Osora, na jugozapadnom dijelu poluotoka Suonte još su i danas uočljivi, u gustišu mediteranske makije, ostaci onoga što je nekoć bilo jedno

staro i izolirano zdanje, koje je tijekom stoljeća izgubilo svoju funkciju.

Ni lokalno stanovništvo nije ništa precizno znalo o tom zdanju osim činjenice da se te ruševine nalaze na predjelu koji je uvijek bio poznat po imenu Suplatunski. I da smo htjeli tražiti neki podatak u starim spisima ili u stručnim publikacijama, svejedno ne bismo došli do nekakve korisne informacije u svezi s tim. Trebalo je pričekati rezultate povijesno-arheološkog istraživanja.

Istraživanja koja su pokrenuta početkom pedesetih godina prošlog stoljeća dala su djelomično odgovore o tom starom zdanju i dosta neobičnom značenju toponima »Suplatunski«.

Zahvaljujući istarskom arheologu Branku Marušiću i zahvaljujući istraživanjima pokrenutima od strane stručnjaka za srednjovjekovnu umjetnost Andra Mohorovičića, konačno, pa makar i djelomično, moglo se govoriti o

tom nijemom kamenju. Zahvaljujući tim stručnim doprinosima danas znamo da je to kamenje bilo položeno pred puno stoljeća upravo da bi se sagradila jedna interesantna bizantska starokršćanska crkvice. Zanimljiva je zbog toga što spada u građevinsku tipologiju crkava danas poznatih pod imenom »dvije crkve«. Te crkve karakterizira jednobrodna lađa s dvije apside. Općenito su takve crkve rijetkost na području sjevernog Jadrana, a ona izgrađena u Suontama predstavlja jedinstven slučaj. Rezultati Marušićevih arheoloških istraživanja pomogli su utvrđivanju gabarita crkvice i izradi plana. Kao što je gore navedeno, radi se o jednobrodnom zdanju (otprilike 5.60 x 10.52 m) na kraju kojega se nalaze dvije apside smještene prema istoku. Još i danas postoje dosta vidljivi znaci posebno na lijevoj apsidi (visine otprilike 1.85 m) i djelomično na desnoj apsidi (visine otprilike 1.45 m). Cijela crkvice je sagrađena od pravilno klesanog kamena povezanog sa žbukom širine pedesetak centimetara.

Pretpostavlja se da je krov bio izgrađen od drva jer se nije pronašao nikakav ostatak krovne građe. Znanstvenik Marušić je utvrdio postojanje bočnog ulaza, širine otprilike jednog metra, smještenog u gornjoj polovici desnog zida dok je vanjski prostor oko

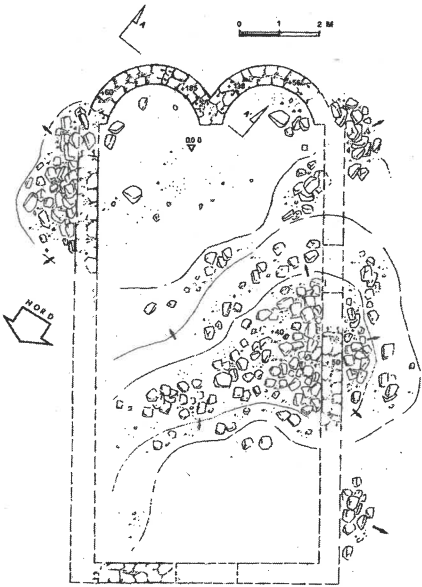
crkvice bio najvjerojatnije popločen.

Prilikom istraživanja unutrašnjosti zdanja pronađeno je 19 raznih klesarskih fragmenata sačinjenih pretežno od dijelova kamenih stupova i nadvratnika od kojih su neki bili karakterizirani dekoracijom u pleteru s epigrafskim fragmentima tipičnim za umjetnost srednjeg vijeka. Zahvaljujući usporedbi s drugim istovjetnim ornamentima pronađenim na tlu Istre i Dalmacije, isti su datirani u razdoblje kraja VIII. i početka IX. stoljeća, smatra Marušić. Na bazi ovih i drugih podataka on smješta prvu fazu izgradnje na kraj VIII. stoljeća, karakteriziranom jednobrodnom sakralnim objektom s dvije apside, nakon čega je uslijedila, početkom IX. stoljeća, samo jedna stil-ska dekoracija u unutrašnjosti crkve. Kao što je Mohorovičić naglašavao prva faza izgradnje mogla je biti povezana s bizantskom prisutnošću na otoku, dočim je druga faza bila karakterizirana utjecajem hrvatskog etničkog elementa koji se po mom mišljenju nadovezao na one koji su podigli to zdanje.

Prisutnost Bizanta na neki se način potvrđuje neobičnim nazivom kojim se još i danas nazivaju te ruševine. Stoga je za filologa Lea Košutu bilo jednostavno objasniti taj toponim u kojem se u stvarnosti krilo ime jednog sveca Istočne crkve - Sveti Platon, koje-

Današnji izgled crkve Svetog Platona sa još uvijek uočljivim ostacima zidova dviju apside

Trocrk crkve Sv. Platona koj je prilikom istraživanja 1956.g. nacrtao arheolog Branko Marušić

mu je upravo i bio posvećen hram u Suontama.

Upravo po imenu tog sveca nazvan taj lokalitet što je dijalektalnom transformacijom postao Suplatunski gdje »su« i »sut« nije ništa drugo nego skraćena od sveti kao i u slučaju starokršćanske crkve Svetog Andrije na Iloviku koji staro stanovništvo naziva Sut Jadrij. Nažalost, uzevši u obzir sadašnju spoznaju ostaju još mnoge nepoznanice i neriješena pitanja.

Naprimjer, ne znamo točno tko je izgradio malu crkvicu Svetog Platona ni u kakvim je odnosima bila sa susjednom Osorskom biskupijom, kao što također nismo u stanju odrediti njezinu ulogu na tom području zbog potpunog pomanjkanja povijesnih podataka u svezi s tim. Usprkos pomanjkanju

povijesnih izvora o ovom spomeniku, istraživanja koja sam nedavno započeo navela su me na razmišljanje o štovanju i postojanju kulta s Svetog Platona koji nije bio vezan isključivo za područje otoka Cresa, nego se širio i na bližnju dalmatinsku obalu.

Niz važnih srednjovjekovnih dokumenata svjedoči o tome i zahvaljujući njima imamo saznanje o postojanju ženskog samostana u staroj jezgri Zadra koji nosi ime svetog Platona. Po mom mišljenju sve to potvrđuje izvjesnu popularnost, pogotovo na istočnom djelu Jadrana, štovanja kulta ovog sveca između ostalog još i danas slavljeno u Grčko-pravoslavnoj crkvi. Između ostalog, jedan dodatni, ne lako rješiv problem, javlja se u određivanju kojem je svecu po imenu Platon posvećena naša crkva u Suontama. Istočna crkva istovjetno slavi dva sveca po imenu Platon. Jedan je sveti Platon mučenik iz Ancira (sadašnja Ankara - glavni grad Turske), stradao najvjerojatnije u progonima Dioklecijana i Massimiljana 303 g. I drugi sveti Platon opat (otprilike 740-814. g.) utemeljitelj jednog znamenitog samostana, koji je postojao blizu turskog grada Burse. Ipak sam skloniji mišljenju da je spomenuti mučenik iz Ancira svetac po kojemu je posvećena naša crkva.

Teško je bilo misliti da je crkva mogla biti posvećena svetom Platonu opatu pošto se njegovo ime počinje spominjati u bizantskim liturgijskim spisima tek u IX. stoljeću, a još do danas ne postoje arheološke tvrdnje koje mogu svjedočiti o trajanju naše građevine u Suontama poslije tisućite godine.

Osim postojanja ovog samostana i drugih crkava posvećenih mučeniku

Platonu, što ih spominju neki bizantski izvori, čini mi se uvjerljivim razlogom da se priklonim mučeniku Platonu čiji kult potvrđuje i postojanje spomenika u starom gradu Kalcedoniji (samostan) u Kostantinopolu (današnji Istanbul) i u Ankari (mučenička crkva). Da zaključimo, smatram da bi zbog malog broja podataka kojim raspolažemo (a koje sam letimično naveo) bilo nesmotreno odrediti sa sigurnošću identitet onih koji su podigli crkvu Svetog Platona u Suontama.

Ipak može se govoriti o malenom i osamljenom svetom zdanju podignutom u čast svetog Platona čije svetkovanje ostavlja prostora tvrdnji da je porijeklo tipično istočnjačko, kao što su najvjerojatnije s istoka bili i oni koji su ovu crkvu izgradili.

Po mom mišljenju, graditelji ovog sakralnog zdanja na Suontama mogu se poistovjetiti s bizantskim redovnicima, koji su ovdje, kao i drugdje, bili promicatelji vrlo intenzivne sakralne građevinske djelatnosti koja je na ovim područjima postojala u razdoblju između VI. i VII. stoljeća.

Možda o tim aspektima može biti govora u sljedećem broju Puntarskog foja. Želim naglasiti da samo nova i opsežna arheološka istraživanja mogu pobuditi interes znanosti o ovom malom, ali vrijednom sakralnom objektu, spomeniku kasnog srednjeg vijeka, koji je već predugo ugrožen nezauzavljivim napredovanjem mediteranske makije.

*Napisao na talijanskom:
Stefano Zucchi - »Stepančić«
Prevela s talijanskog:
Jabuka Zorović
Lalić - »Ferdinandova«*

Fragmenti kamenih stupova i nadvratnika - iz fundusa arheološkog muzeja u Puli

PLIMNI VAL NA POGANI

Kad se na Velu Gospu, 15.08.2008. godine u popodnevnim satima, more diglo do nezapamćene razine i poplavilo sve prizemne prostore uz rivu Malog Lošinja u Puntí Križa na

Pogana se tako visoki plimni val nije dogodio. More se na Pogani podiglo samo do visine rive i mulića, kao i više puta do tada te veće štete nije bilo.

Dana 01.11.2008. godine kada su meteorolozi ponovno najavili dolazak velikog plimnog vala u Malom Lošinju se more podiglo do visine malološinjske rive i veće štete nije bilo, ali je zato na Pogani more dostiglo do sada nezabilježenu visinu.

Poplavila su sva prizemlja kuća uz more, što je prouzročilo veliku štetu. Kako je to izgledalo najzornije se može vidjeti na fotografijama koje su tog dana snimili Zlatko Matušán i Janez Šmon. Ne ponovilo se više nikad.

NI VAF MERIKE NAŠI NE ZABORAVJAJU STUARE UŽUANCE

Dalگو od Punte, vaf Merike, naši iseljenici ne zaboravljaju svoju škuo, svoje mesto i svoje ognjišće. Bilo je tako i na Pust ovo godišće. Pokupili su se u Feruča Brusića vaf New Yorku. Svi su se maškarakali, veselili,

tuancali i kantali svireć armoniku. Da sve bude po rijegule i po stuare užuance za včerú su imeli zvacet od peteha i karpice, a vina čarnoga i bijeloga ni falilo pa su vaf Feručove konobe feštejali do tri ure v jutro.

Po fešte su nam poslali ove fotografije da i mi ovde moremo vit kako su se divijertili i da Puntu nisu zaboravili a još su nan obećali da se vaf Punte vidimo i ovoga leta. Samo zdruavija.

Predstavljeni stari zanati na smotri obrtništva

Udruženje obrtnika Cres-Lošinj obilježilo je 40 godina svog djelovanja vrlo uspješnom manifestacijom »Obrtnici svome gradu«, dana 17. travnja ove godine na Trgu Republike Hrvatske u Malom Lošinju.

Uz bogatu gastro ponudu i zabavni program predstavljene su brojni zanati i obrtnički proizvodi.

Zamoljeni od organizatora, ovom sajmu obrtnika u segmentu predstavljanja starih zanata, priključilo se i naše Zavičajno društvo.

Brojnim posjetiteljima i turistima predstavili smo kako se od šipa rade vrše za ulov šipa, glavoča i garmaja te kako se od smreke i breke rade lese, naša autohtona otočka pašnjačka vrata.

Naš je štand pobudio veliki interes domaćih posjetitelja, a naročito turista, te smo zadovoljni da smo s ciljem očuvanja naše baštine i mi doprinijeli uspješnoj realizaciji ovog slavljeničkog obrtničkog sajma.

ČE NAŠIN OFCUAN DELAJU DIVI PRASCI!

BEZ KOMENTARA

ELEKTRIFIKACIJA PUNTE KRIŽA

Na sastanku zbora birača održanog dana 20. ožujka 1969. u Puntu Križa pokrenuta je inicijativa za elektrifikaciju Punte Križa.

Na tom sastanku izabran je Odbor za elektrifikaciju u sastavu:

Lekić Ivan-predsjednik i članovi Kučić Ivan, Toić Ivan, Matušan Vjekoslav i Kučić Franko.

Odbor je imao zadatak da bude u stalnom kontaktu s izvođačima radova i s mještanima, da stupi u kontakt s vijkendašima s područja Punte Križa, da se angažira u prikupljanju novčanih pomoći kao i da vodi aktivnost iskopajama za stupove u mjestu Punta Križa za izvedbu niskonaponske mreže u mjestu te vodi računa o namjenskom trošenju prikupljenih sredstava.

Odbor je svoje poslovanje vodio preko računске knjižice pri Službi društvenog knjigovodstva ekspoziture Mali Lošinj.

Za izgradnju dalekovoda Osor - Punta Križa bila su potrebna sredstva u iznosu od = 712.944 N Din.

Na sastanku Odbora za elektrifikaci-

Lazarić Romano, Toić Ivan, Marušić Frane, Plešić Anton, Kučić Ivan, Lekić Dinko, Benvin Ivanka, Badurina Josip pok. Josipa, Marušić Anton, Kosić Katica, Zorović Ivan, Butković Marija, Marušić Celestin, Badurina Beneto, Marušić Mario (Pruotov), Marušić Mario (Ivančićev), Matušan Ivan, Badurina Antonia, Badurina Ivan pok. Josipa, Muškardin Marija, Kremenčić Ivan, Plešić Nikola, Kučić Ivan - Tino, Zorović Klementina, Plešić Ivan, Bernabić Andrija, Brusić Antonia,

ali to nije tako moglo ostati, pa je nakon kratkog vremena cijela pokrivenica uklonjena.

Punta Križa je dobila struju 29. studenog 1970. godine na ondašnji Dan Republike.

Poslije trideset godina u naselju Punta Križa izvedeni su radovi na rekonstrukciji elektroenergetske mreže radi sanacije naponskih prilika. Investitor radova bio je HEP - Operater distribucijskog sustava d.o.o., distribucijsko područje Elektroprimorje Rijeka.

Postojeća stupna trafostanica koja nije odgovarala izvedbom i kapacitetom, zamijenjena je novom trafostanicom tipa KTS. Visokonaponska nadzemna mreža kroz naselje Punta Križa je kablišana. Također je rekonstruirana dotrajala niskonaponska nadzemna mreža (»goli vodiči«) i mreža javne rasvjete. Izvedena je niskonaponska mreža za Parhavac i do groblja.

Radovi na rekonstrukciji elektroenergetske mreže započeti su krajem svibnja 2008. godine i trajali su godinu dana. Samo naselje Punta Križa bilo je veliko gradilište jer je kanal za visokonaponsku mrežu prokopan od Zubuanjevoga do Valičevoga kroz samo naselje. U naselju su iskopane nove rupe za postavljanje novih stupova javne rasvjete. Niskonaponska mreže za Par-

Potrebna sredstva osigurali su:

- Elektroprimorje	300.000 N Din
- Skupština općine Cres-Lošinj iz kredita Riječke banke	350.000 N Din
- Mještani za priključak	35.640 N Din
- dotacija Turističkog društva Punta Križa	14.750 N Din
- pomoći	6.800 N Din
- mještani u vrijednosti radova - iskop rupa	15.960 N Din
Ukupno:	723.150 N Din

ju s mještanima Punte Križa dana 04. svibnja 1969. godine odlučeno je da svaka obitelj uplati 1.000 N Din za priključak i da uplatu može izvršiti u više rata, da svaka obitelj odradi 7 nadnica na iskopu rupa za stupove u mjestu. Onaj tko to nije mogao, bio je dužan naći osobu koja će to za njega učiniti ili uplatiti 420 N Din.

Radove na elektrifikaciji izvodilo je Elektroprimorje i Komunalac Mali Lošinj te mještani Punte Križa.

Priključak na struju su dobili:

Matušan Vjekoslav, Bajčić Ivan, Rukonić Dinko, Badurina Josip pok. Ivana, Pinezić Milan, Galjanić Ivan, Kučić Silvestar i Rukonić Antica, te vijkendaši Heinz Vladimir i Jelašić Jelena.

Prilikom izgradnje niskonaponske mreže u Puntu Križa pojavio se problem stabla pokrivenice (ladonja) na trgu kod crkve. Istu je trebalo ukloniti jer je smetala kabelima koji su tuda prolazili. Na početku je sredina posječena, tako da su kabeli prolazili sredinom iste,

havic izvedena je podzemno trasom postojećeg puta za Parhavic, a niskonaponska mreža do groblja postavljena je na betonskom stupovima.

Nakon izvedenih zemljanih radova, a na inicijativu Mjesnog odbora Punta Križa i Zavičajnog društva »Puntari« Punta Križa, Grad Mali Lošinj zajedno sa Županijskom upravom za ceste Rijeka i Elektroprimorijem Rijeka sani-

rao je prometnicu kroz mjesto novim asfaltom.

Kao što je u elektrifikaciji Punte Križa 1970. godine nastradala pokrivača kol crijekve, tako je ovoga puta nastradala murva preko puta ambulante. Naime, murvu je trebalo ispiliti jer je navodno smetala lokaciji nove trafostanice.

Tješimo se, za svaku dobrobit nešto

treba žrtvovati, tako su puntari za elektrifikaciju žrtvovali pokrivicu i murvu.

Ova rekonstrukcija elektroenergetske mreže značajan je zahvat za daljnju moguću izgradnju u samom naselju Punte Križa kao i za kvalitetno napajanje postojećih potrošača električne energije u mjestu.

Franko Kučić

REKONSTRUKCIJA SREDNJONAPONSKE I NISKONAPONSKE MREŽE P. KRIŽA

Zbog loših naponskih prilika na području Punte Križa izvršena je rekonstrukcija srednjonaponske i niskonaponske mreže. Ugrađena je nova trafostanica tipa KTS 24-630 kapaciteta 1x630 kVA kao zamjena za staru stupnu TS 10(20)/0,4 kV PUNTA KRIŽA koja nije odgovarala izvedbom i kapacitetom.

U trafostanicu je ugrađen transformator snage 250 kVA sa smanjenim gubicima. Priključak nove trafostanice je izveden s dva nova 10(20) kV kabela s dalekovoda koji povezuje TS 35/10(20) kV Osor - TS 10(20)/0,4 kV Baldarin. Izgradnjom iste, podigli smo kvalitet i sigurnost napajanja električnom energijom, rasteretili smo postojeće niskonaponske strujne krugove, te je omogućeno sigurno priključenje novih potrošača.

Pri razradi mreže uzeli smo u obzir postojeće stanje komunalne infrastrukture, plan razvoja elektroenergetske mreže na ovom području, te sadašnje stanje niskonaponske mreže, a poštivan je princip o najkraćem i najlakšem putu dolaska do mjesta priključka potrošača. Priključenje potrošača na predmetnom području je zahtijevalo uspostavu 7 niskonaponskih strujnih krugova i 3 strujna kruga javne ra-

svjete. Posebno treba naglasiti izvođenje niskonaponskih strujnih krugova kabelskim putem prema Parhavcu i groblju. U sklopu rekonstrukcije niskonaponske mreže postavljeno je 13 čeličnih stupova s rasvjetnim tijelima, te 22 betonska stupa kao zamjena za stare drvene stupove.

U sklopu rekonstrukcije srednjonaponske i niskonaponske mreže položeno je ukupno 5500 m kabela. Isto tako kompletno je demontirana stara niskonaponska mreža s golim vodičima, koja je zamijenjena elkalexom 3x70+ 71,5 + 2x16 mm² u ukupnoj dužini od cca 1100 m, te elkalexom 4x16 mm² u dužini od cca 300 m. Po završetku radova u suradnji sa Županijskim cestama Rijeka i Gradom Malim Lošinjem pristupili smo saniranju lokalne prometnice u ukupnoj dužini od cca 500 m kroz samo naselje.

Poduzeli smo i aktivnosti na uređenju okoliša trafostanice, te sanaciji prometnice izvan naselja. Izvršenim radovima omogućen je daljnji razvoj naselja kao prepoznate turističke destinacije na otoku.

*Direktor DP Elektroprimorja Rijeka
dr. sc. Vitimir Komen, dipl.ing.el.*

K A R B U N A R A

U prvom broju našeg »Puntarskog foja« objavili smo članak »Kako se radi ugljen - karbun«, koji je napisao Ive Lovrić, vrstan poznavatelj načina kako se nekada u Puntari Križa proizvodio drveni ugljen. Barba Ive Lovrić, koji je u svojoj mladosti izradio na stotine karbunara, u tom je članku vrlo detaljno opisao način gradnje, vrste drva koja se koriste, potrebne alate, kao i sam postupak dobivanja ugljena.

Objavljivanjem tog članka, kao i brojnih drugih u do sada tiskanim »Puntaskim fojima«, željeli smo od zaborava sačuvati barem dio naše povijesti, tradiciju i običaje te da zapisano, pa tako i sačuvano, ostane što više od onoga što su naši preci radili. Dio toga moglo bi biti i danas korisno, svrsishodno poslužiti, a u konačnici biti i profitabilno. Također smo željeli potaknuti sve oko nas da se stari običaji, aktivnosti i zanati ne zaborave, te da im se danas, iako u vrlo izmijenjenim okolnostima, vratimo.

Stoga smo bili ugodno iznenađeni i vrlo zadovoljni da je Rotary club - M. Lošinj, potaknuo ideju da se napravi jedna karbunara čime bi se obnovila tradicija, upoznali mlađi naraštaji te prodajom proizvedenog ugljena pribavila sredstva, koja će se, u skladu s načelima rada Rotary cluba, donirati u dobrotvorne svrhe.

Agilni lošinjski rotarijanci financirali su kupovinu potreb-

nog drva crnike, angažirali barbu Ive Lovrića da pokaže kako se karbunara radi te animirali učenike Osnovne škole »Mario Martinolić« iz Malog Lošinja da se uključe u sve faze rada na karbunu, jer, odavno je znano, svijet na mladima ostaje.

Naš izuzetno aktivan član, barba Ive Lovrić je uz svesrdnu pomoć Brace Brčića karbunaru izgradio, a učenici su im pomogli u svim fazama, od početnog slaganja drva do završnog pakiranja ugljena u vreće.

Članovi Rotary cluba iz M. Lošinja također su dali nemali doprinos, od početne inicijative, nabave i prijevoza drva, te animiranje profesora i učenika. Potom su aktivno sudjelovali u određenim fazama rada na karbunari, dobiveni ugljen uskladištili i prodali te tako prikupili sredstva koja će u skladu s njihovim programom rada, donirati potrebitima.

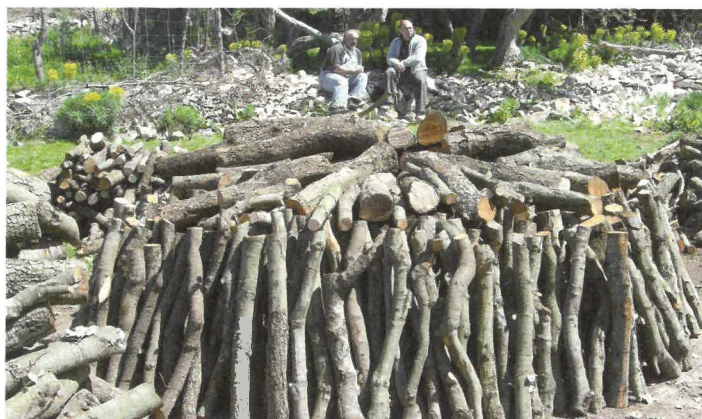
Uz budno, stručno oko barba Ive, sav je posao uspješno priveden kraju i u potpunosti uspio.

Kako bi i Vama, našim vjernim čitateljima dočarali atmosferu, entuzijazam i zanos svih koji su radili na karbunari te zorno prikazali kako se proizvodi drveni ugljen na tradicionalan način, donosimo Vam foto-zapis svih faza njene izrade.

Autor objavljenih fotografija: Branko Domac

1. Početak slaganja drva

2. Složen temelj karbunare

3. Početak slaganja stošca

4. Završetak slaganja drva

5. Prikupljanje granja

6. Slaganje granja na drva

7. Kopanje zemlje za pokrivanje karbunare

8. Početak pokrivanja karbunare zemljom

9. Nastavak pokrivanja zemljom

10. Karbunara prekrivena zemljom

11. Alati potrebni za izradu karbunare

12. Izgaranje karbunare

13. Završetak izgaranja

14. Vađenje i gašenje ugljena

15. Postupno vađenje ugljena

16. Nastavak vađenja

17. Završetak vađenja

18. Pakiranje ugljena u vreće

20. Ugljen spreman za korištenje

Zahvaljujući svima na uspješnoj realizaciji ove vrijedne akcije obnove naše baštine, vedrije gledamo u budućnost, jer smo uvjereni da je ovo najbolji način kako se uz poštovanje tradicije, običaja i valorizacije starih zanata može budućim naraštajima pomoći u održivom razvoju, razvoju koji će na temeljima ekologije na najbolji način povezati prošlost i budućnost.

PUNTA KRIŽA

Samo ime mjesta izaziva čovjekovu maštu.

Najprije - križ. Svi znamo što on znači katolicima te se radi toga neću upuštati u objašnjavanje tog pojma ali u prenesenom smislu mislim da su tu riječ prvi upotrijebili za ovaj prostor a kasnije i za ime sela, ljudi koji su »bacili« pogled u ovom smjeru sa nekog broda koji je tuda blizu plovio sa Raba ili Paga, Trstenika ili Orude, Palacola, Lošinja, Ilovika ili Orjula. Pri tome su oni možda i pomislili: »Ako tamo gdje vidimo križ netko živi, u toj pustinji ili džungli, njemu je ko' na križu!«

Kada su stali u nekoj uvali, možda radi nevremana, bacili dva sidra i gucom prišli obali, pa na nju i izašli mogli su tada reći »Evo nas na Puntu Križa!«

I konačno, kada su se, u novije doba, počeli ovdje doseljavati, kao nadničari, Hrvati sa svih strana, iz okruženja, pa kada je na ovom prostoru trebalo ostati šest radnih dana, počelo se graditi kuće na imanjima. Tako je nastalo i glavno naselje, kojem je okolica dala današnje ime Punta Križa.

Danas, samo mjesto Punta Križa nije veliko. Nema niti stotinu stanovnika ali danas ima električku, javnu rasvjetu, vodovod iz Vranskog jezera, asfaltiranu cestu iz Osora i veliki autokamp. Tu se ljeti nađe oko dvije tisuće ljudi. Tu je ljeti »mali raj«. To je već nadaleko poznato i ja o tome više ne bih pisao. Više me vuče lov, povijest i naše druženje. O tome želim zapisati, ni jednom riječju tvrdeći da je to istina; reći nešto kako sam ja to usvojio slušajući što govore oni koji su bliži istini.

Jedan dan, nedjelja. Ručak na stolu u Malom Lošinju, ja gledam kroz prozor prema sjeveru, preko mosta prema Puntu Križa. To je primijetila »ona« i rekla: »Ti bi sada više volio da si u Puntu Križa!«

To su teške riječi ali i istina. To nije podcjenjivanje svoje obitelji. To je ono što zovemo »slobodno vrijeme« a o tom dijelu vremena svatko razmišlja. Usklađujem to u svojim mislima sa razmišljanjima bliskih osoba koje imaju bliska shvaćanja i želje o istoj temi. Tako je nedavno jedan »vanjski« lovac rekao da je njemu ovdje u Puntu Križa ljepše nego u bilo kojem drugom lovištu a bio je u mnogima. Tu nije mislio na sam lov, koji je svugdje sličan, pa niti o tome ne bih pisao.

Mislio je o našem druženju. Lovci i mi vodiči u našem »bungalovu«. To je to! To nas vuče da dođemo u Puntu Križa.

A i loveći mi lovci nailazimo na zanimljivosti u ovom »puntarskom« kraju. Tako sam prije nekoliko godina u lovu sa »šljukarima« naišao na crkvicu Sv. Antona i uz nju »zidine kuće u kojoj su živjeli svećenici, otprilike u XV stoljeću. Tada su sagradili tu crkvicu - 1483 godine. Vrata su joj bila oštećena, tako da su za nevremana u nju ulazile ovce a i jeleni, bilo je dovoljno tragova i dokaza.

Prilikom prvog susreta sa Puntarom Frankom Kučićem opisao sam stanje u crkvici te izjavio da ću rado doći na radnu akciju ukoliko bude organizirana.

Na moje iznenađenje, jučer sam bio pozvan da danas dođem na radnu akciju kod Sv. Antona. Kao što sam se i ponudio, došao sam! Prije samog početka, našli smo se, nekolicina nas, u Nerezinama na pumpi. Krenuli smo prema Puntu Križa i tamo stigli u 8 sati gdje su nas spremni dočekali Puntari. Krenuli smo u vozilima i pješice do Parhavca pa odmah dalje na Sovinj pred crkvicu.

Učinjen je i rečen plan: iskopati rov uz crkvicu širok 80 cm. Najprije smo odstranili granje i šikaru. U dubinu se kopal dok je bilo crne - humusne zemlje a zaustavljali smo se čim smo nailazili na sojetožutu smjesu, koja je meni »govorila« da je to »putić« oko crkvice ili groblja. Izvađenu smo zemlju uredno ostavljali na hrpama a u budućnosti će se odlučiti što sa njom. Kamenje koje je bilo sa zemljom pomiješano »divlje« ili klesano, ostavili smo uza zid - zidine. Ja bih iskop ostavio i nakon »izučavanja« kao što je prije bio, po mom mišljenju, samo ne »grbavo« već kako je nekad bilo kada je crkvica sagrađena.

Blizu ulaza u crkvu s desne-južne strane, naši su kopači naišli na neki kostur ali smo se dogovorili da se tu, na tom mjestu sa iskopom prestane i daljnji rad ostavi nadležnim stručnjacima.

Naši su fotoamateri na kraju snimili sve nas pred crkvicom Sv. Antona i time je cijela naša zamišljena radna akcija - završena.

Krešimir Borić

O deklinaciji i komparaciji naših riječi s dvoglasom

Davno, davno mi se nije nešto toliko sviđalo kao »Puntarski fuoj«. I to iz tri razloga:

1. Nevjerojatno, ugodno začuđujuće je da jedna tako mala sredina kao što ja Punta može redovito izdavati svoj list. Kao pola Puntar (jedna nona mi je bila s Punte -dakle 1/4, druga s Mualog Mikložana - dakle opet 1/4) ponosan sam, krila samo što mi nisu narasla.

2. List njeguje tradiciju; bilo materijalnu - lese i nošnju, kao primjer; bilo duhovnu - slike naših starih, belezi, običaji...

3. I kao najvažnije, list njeguje govor, naš dijalekt. Govor je u dužim vremenskim periodima jako podložan promjenama. Evo kao primjer: kada sam otišao u Rijeku i upisao nautiku, usudio bih se reći da je na cesti, u dućanima, gostionama, kinima itd. 60% ljudi govorilo »sjevernojadranskim talijanskim govorom« (ime, naziv ovog govora je vrlo, vrlo točan), 20% govorilo je čakavskim dijalektom a 20% čisto hrvatski s malim primjesama drugih južnoslavenskih jezika (ovako sam morao napisati jer to kažu lingvisti ali ja ne smatram tako). Danas u Rijeci 96% govore hrvatski, 1% primjesa drugih..., 2 % čakavski a manje od 0,2% »sjevernojadranski«. I tu je velika funkcija »Puntarskog foja« što je uspio nakon toliko godina održati našu riječ i što će je uspjeti održati, naučiti budućim našim pokoljenjima. Reći će netko: ma i nije to neko jezično bogatstvo. Reci mi »po vašu«: karburator, jednadžba... Ne znam stvarno. Nije nam jezik bogat, ali je naš. Ja više volim bruoskvu z udićem nego 47 predjela s kariole hotela Bonavia.

Primijetio sam da bilo u »Puntarskom foju« bilo u »Otočkom vjesniku« neki krivo dekliniraju (da li bi trebalo reći: sklanjaju?) naše riječi koje imaju dvoglase. Evo uzet ću, za pokazati kako treba, ime našeg lista:

1. padež, nominativ (tko ili što): Puntarski fuoj
2. padež, genitiv (koga ili čega): Puntarskog foja
3. padež, dativ (komu ili čemu): Puntarskom foju
4. padež, akuzativ (koga ili što): Puntarski fuoj
5. padež, vokativ (oj): Puntarski foju
6. padež, lokativ (o komu ili o čemu): o Puntarskom foju
7. padež, instrumental (s kim ili s čim): s Puntarskim fojem

Slične stvari se dešavaju i u komparaciji:

1. pozitiv: muali
2. komparativ: manji
3. superlativ: najmanji

Nažalost ne znam zašto se gubi ono »u«, ja sam po zanimanju tehničar; dajmo zapitajmo nekog jezičara da nam to objasni. Samo sigurno znam da je u našem govoru točno onako kako sam gore napisao.

Dinko Zorović Etto

DOBAR SE ČOVJEK NIKADA NE ZABORAVLJA

Naš pokojni sumještatin, Dinko Rukonić - Mić, već dugo nije s nama. Svoj je smiraj našao na Fun-tuani, na našem malom

groblju, za koje će svatko, tko ga je jednom posjetio reći da zrači blagošću i djeluje neobičnom mirnoćom. Ono odiše mirom i spokojem, a šuštanje lišća visokih jablana isprepleten sa šumom morskih valova još više potiče dojam smiraja i vječnosti. Dinko Mićev, puntar starih korijena, zaslužio je, nakon svog osebjunog života, upravo takvo vječno prebivalište.

Da odlazak s ovog svijeta nije kraj, najbolji su dokaz sjećanja onih koji ostaju, sjećanja na dobrog čovjeka koja nikada ne blijede. Njegov grob redovito posjećuju naši dragi gosti iz Njemačke, vlasnici vikendica na Peski, obitelj Rihter i Böer. U znak sjećanja na Dinka poželjeli su da za »Puntarski fuoj« napišu par crtica o svom poznanstvu s njim, želeći mu se i na ovaj način odužiti te izraziti svoje duboko i iskreno poštovanje.

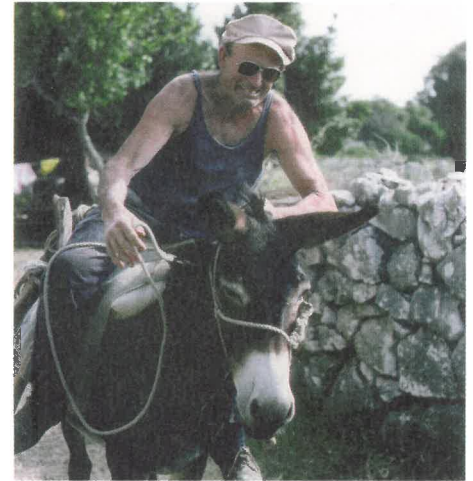
Dinko Rukonić - sjećanja na prijatelja

Dinka sam upoznao početkom ljeta 1974. godine. Tih sam davnih dana od Ivana Anelića iznajmio za ljetovanje njegovu kuću na Peski. U to vrijeme ni jedna kuća na Peski nije bila nastanjena. Te smo godine došli barkom u uva-

lu Mijuanska s brdom prtljage (jer smo imali dvoje djece) i jednim štednjakom na plin. Da bi sve to mogli prebaciti do kuće na Peski, Ivan Anelić se ranije dogovorio s Dinkom da nam pomogne i da nas u uvali dočeka sa svojim magarcem. Kada smo stigli u uvalu i iskricali stvari, njega još nije bilo. Sami smo krenuli uzbrdo uskom stazom i uskoro ga sreli kako nam dolazi ususret vodeći svog magarca. Dinko je spretno ukrcao na magarca štednjak te smo zajedno krenuli na Peski. Transport je bio mukotrpan i težak jer je staza bila strma, uska i zarasla u raslinje.

S Dinkom sam komunicirao talijanski iako je moje poznavanje talijanskog jezika bilo jako loše. Unatoč tome, jako smo se dobro sporazumijevali, a kao ljudi potpuno razumjeli. Bio je jedan vrlo drag, zanimljiv i srdačan čovjek, kojeg je puno toga zanimalo pa smo razgovarali čak i o političkim pitanjima i razmjenjivali mišljenja. Od tada se Dinko svake godine brinuo za prijevoz svih naših stvari kojih je uvijek bilo jako puno. S vremenom smo postali vrlo dobri prijatelji.

Njegov je magarac bio vrlo snažan i izdržljiv, ali ponekad jako tvrdoglav. Pri transportu stvari, kad bismo došli do vode, odnosno do potoka (Konual), magarac bi stao i više nije htio napraviti ni koraka dalje. Plašio se vode i niti pod koju cijenu nije želio krenuti dalje. Dinko bi tada s magarca iskrcao sve stvari i dalje ih nosio na svojim leđima do kuće na Peski. Bilo je nevjerovatno kako je Dinko, iako već stariji čovjek, bio snažan, jak i izdržljiv. Njegov ma-

garac, iako tvrdoglav i svojeglav, bio je vrlo dobroćudan te su ga bez problema jahala i moja djeca.

Dinko je u mojoj kući na Peski uvijek bio rado viđen gost. Pozivali smo ga na sve naše fešte. Posadio nam je više čokota vinove loze koje su raskošno narasle i s kojih i danas beremo grožđe.

Na Dinka nas i danas podsjeća šest stabala oleandra, koje nam je zasadio pored kuće, koji nam već u lipnju svake godine prekrasno cvjetaju.

Često smo ga posjećivali i u njegovom domu u Punti Križa. Uvijek je bio srdačan, ljubazan i vrlo gostoljubiv. S puno ljubavi i požrtvovanja brinuo je o svojoj staroj majci s kojom je u svojoj kući živio.

Onog ljeta, kad je umro, bio sam na Peski. Posjetio sam ga još dok je bio u bolnici, a kad je umro bio sam strašno tužan. Svaki put kada dođem ovamo, posjetim njegov grob i rado se sjetim dobrog prijatelja.

Reinhart Richter

Sjećanja na Dinka Rukonića

Bio je jako dobar čovjek, za nas turiste na Peski, kao otac koji nam je uvijek rado pomagao i davao bezbroj dobrih i korisnih savjeta.

Učio nas je koje su biljke jestive a koje otrovne i koje pomažu kod uboda insekata. Upozoravao nas je kako treba pažljivo baratati s vatrom te upućivao da ne rasipamo dragocjenu vodu. Naučio nas je da se hranu ne smije bacati, već da primjerice, osušimo i sačuvamo ostatke kruha,

kako bi mogli poslužiti kao hrana za ovce, umjesto da kruh bacamo u smeće.

Svima nam je svojim magarcem, kojeg je on zvao »cavallo«, prenio stvari iz Punte Križa na Peski, a kad on nije htio preći preko vode, Dinko je sve to nosio na svojim leđima. Svih nas je dojmilo kako je

dobro vodio svoje domaćinstvo i kako je skrbio o svojoj ostarjeloj majci. Uvijek je bio srdačan i pun razumijevanja a u razgovoru dobar pripovjedač i još bolji slušatelj.

Kada je jednog dana naprasno umro, svi mi turisti sa Peski, odali smo mu dužnu, posljednju počast.

Ostao nam je u najljepšem sjećanju a strašno nam nedostaje i danas.

*Dieter i Hannelore Böer
Osnabruck, Njemačka
Tekst s njemačkog prevela
Ileana Brčić*

Puntarski povijesni fotoplov

Od četvrtog broja »Puntarskog foja« redovito objavljujemo stare foto zapise naših mještana s ciljem da od zaborava sačuvamo uspomenu na ono što je najvrjednije a to su zasigurno ljudi, žitelji našeg mjesta, naši preci. Do sada smo u ovoj našoj stalnoj rubrici objavili serije fotografija nastalih na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće u kojima smo prikazali: »Naše none i matere zis decami«, »Žene i muži«, »Puntarske fameje« i »Puntarske divuojke«.

U ovom broju objavljujemo fotografije nastale tijekom služenja vojnog roka naših Puntara. Živeći na ovim otocima burne prošlosti, samo u prošlom stoljeću, naši su mladići i muževi bili novačeni u vojske čak četiri različite države. Pregrmljeli su I. i II. svjetski rat, a mlađe generacije i Domovinski rat. Neki su nažalost u ratovima stradali, izgubili život, mnogi su ranjeni, zarobljeni, a samo su se malo-

brojni iz ratova vratili fizički i psihički neokrnjeni. Željeli ili ne, dragovoljno ili prisilno, svi su mladići »Šli pod lijevu i udelali šercivij« - bili regrutirani i odslužili vojni rok. Svatko je ponaosob prošao svoj, ne mali križni put. Neki su se iz I. svjetskog rata vratili kući, nakon ratovanja, ranjavanja i zarobljenštva. Nažalost neki se nikada nisu vratili. U II. su svjetskom ratu doživjeli svakojaka stradavanja, bombardiranja, potapljanja brodova. Rat su mnogi započeli u talijanskoj vojsci, a kraj dočekali u jedinicama jugoslavenske armije. O sudbinama velike većine mogle bi se napisati potresne ratne priče sa sretnim ili tragičnim završetkom.

Ovom prilikom donosimo devet fotografija naših mještana tijekom služenja vojnog roka u austro-ugarskoj vojsci, želeći barem ovako, vizualno, sačuvati djelić naše, nažalost ne baš lijepe strane povijesti.

Na ovoj fotografiji, koju nam je iz svoje obiteljske baštine ustupio Nino Badurina, nalazi se grupa austrougarskih vojnika, snimljena 1914. godine na nama nepoznatom mjestu. Prema do sada prikupljenim podacima, znano je samo da je ova fotografija nastala neposredno po okončanoj vojnoj obuci i nešto prije upućivanja na front u Rusiju. Na njoj se nalaze i dva mladića iz našeg kraja. Nikola - Mikula Sigović iz Nerezina rođen 1880. poginuo 1914. godine u Rusiji i Ive Galjanić, rođen 1886. umro 1952. godine iz Punte Križa. Uz sav do sada uloženi trud na fotografiji ih nismo uspjeli identificirati.

Fotografija iz ostavštine puntarske obitelji Badurina na kojoj je uz ostale mornar austro-ugarske ratne mornarice. Osobe nisu identificirane te molimo sve koji o njima nešto znaju da nam pomognu u odgonetavanju njihovih identiteta.

Stjepan Marušić sin Ivana (1881 – 1944) snimljen u Budimpešti prvih godina 20. stoljeća u vrijeme kada je služio vojni rok u austro-ugarskoj ratnoj mornarici (KuK Kriegs marine). Odslužio je pune četiri godine kao mornar na jednom remorkeru na Dunavu.

Na fotografiji se nalaze Stjepan Marušić sa suprugom Gertrudom Marušić, rođena Kanaletić (1885-1963) u vrijeme I. svjetskog rata u kojem je on bio mobiliziran te služio u kopненоj vojsci na Iloviku gdje ga je supruga, živeći na Velon Mikložanu, mogla doći posjetiti.

Prvi s lijeva je Anton-Toni Plešić (1887-1918) snimljen s nepoznatim vojnikom početkom I. svjetskog rata u kojem se razbolio i umro te je pokopan u Austriji na vojnom groblju u Grazu.

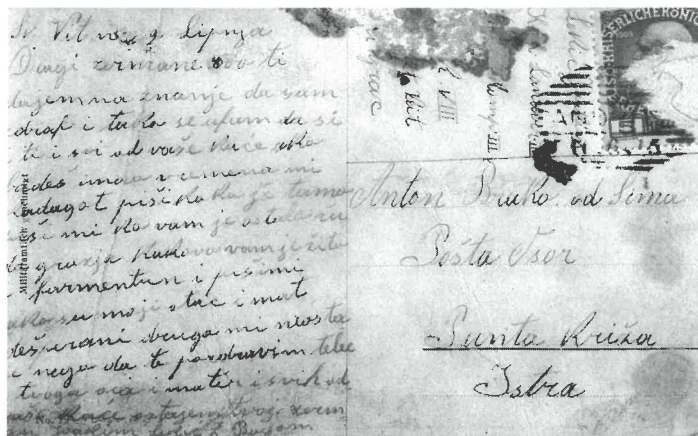

Na fotografiji se nalaze Ivan Badurina rođen 1882. godine sa suprugom Marijom, rođenom Zorović koji se sretno vratio u Puntu Križa po završetku I. svjetskog rata. S ruskog je fronta kući donio bajunetu koja se još uvijek čuva u obitelji njegovih nasljednika.

Jedna od karakterističnih dopisnica iz vremena I. svjetskog rata kakve su slali naši pradjedovi i djedovi s ratišta svojim obiteljima u Puntu Križa. Na prednjoj strani dopisnice nalazi se tekst: »Budimo čvrsto zajedno jer naša snaga leži u zajedništvu - Samo zajedništvom uspjjet ćemo riješiti ono što je teško svladati«.

Ovu je razglednicu 9. lipnja 1916. godine iz Graza poslao Jakin Lekić, naš Puntar s Parhavca, svom rođaku Antonu Brako - Šimićevom na Smriječe.

Vrijedno je u cijelosti prenijeti tekst s poleđine razglednice jer on na najzorniji način govori kolika je bila ljubav naših predaka prema svojoj rodnoj grudi i obitelji.

Sv. Vit na 9. lipnja
 Dragi zermane, ovo ti dajem na znanje da sam zdraf i tako se ufam da si i ti i svi od vaše kuće, ako budeš imao vremena mi kadagot piši kako je tamo. Piši mi ko vam je ostalo će od

gruozija, kako vam je žito i farmentun i piši mi ako su moji otac i mat dešperuani. Drugo mi ne ostaje nego da te pozdravim, tebe i tvuoga oca i mater i svih od vaše kuće. Ostajem tvoj zerman **Joakim Lekić, z Bogom**

Zavjetni spomenik Ivana Galjanića, sina Mate (1886-1952) kojeg je on po povratku iz I. svjetskog rata postavio u dvorište svoje kuće u Puntji Križa, kućni broj 55.

Boreći se u pješastvu austro-ugarske vojske na ruskom bojištu bio je teško ranjen 17. 06. 1916. godine te zarobljen. Tada se zavjetovao da će, ako se kući vrati živ, podići spomenik.

Kraj rata dočekao je u ruskom zarobljeništvu te se nakon više mjeseci pješaćenja 1918. godine vratio u Puntu i ispunio svoje obećanje. Spomenik je marom njegovih nasljednika obnovljen ove godine.

KAKO SE DELAL SAPUN

Sapun, za osobnu higijenu ili onaj za pranje rublja, odjeće ili posteljine, oduvijek je bio neophodan u svakom domaćinstvu. Zasiurno je danas sapun nešto o čemu posebno ne razmišljamo. Kad nam je onaj koji trenutačno koristimo pri kraju, svratimo do prve trgovine ili drogerije te iz raznovrsne, bogate ponude bezbrojnih proizvođača, izaberemo onaj sapun koji nam svojom kvalitetom ili cijenom najviše odgovara.

Nekada nije bilo tako. U vrijeme naših prabaka, baka ali i u vrijeme mladosti naših majki, koje su onda kao i domaćice danas, marno skrbile za higijenu i čistoću u svojoj obitelji, do sapuna se nije baš tako jednostavno dolazilo.

Skromna ponuda raznih vrsta sapuna postojala je i ranije. On se u našem kraju mogao kupiti u trgovinama u Malom Lošinj, Nerezinama pa čak i u malim seoskim trgovinama mješovite robe u kojima se osim prehrambenih artikala moglo kupiti odjeću, obuću, tkanine na metar ali i razno posu-

đe, alate pa čak i petrolej. Samo pojedine, rijetke imućnije obitelji mogle su si priuštiti luksuz kupovanja sapuna u trgovinama. Velika većina to nije mogla. Novaca je uvijek nedostajalo, a ako ga se nešto i imalo, valjalo je štedjeti i kupiti u ono vrijeme važnije stvari kao što su, primjerice, bile šibice, brašno ili šećer. Stoga se sapun radio u domaćinstvu jer naši su otočani naučili da iz onog što ih okružuje, iz plodova svog mukotrpnog rada iskoriste sve, baš doslovno sve. Izolirani na otoku, udaljeni od gradskih središta, živjeti na selu ili po pastirskim stanovima, naučili su živjeti i opstati te proizvesti sami gotovo sve potrebno za skromno življenje i preživljavanje.

U skladu s takvim poimanjem života naučili su raditi i sapun, kako onaj za pranje rublja - »za lušiju«, tako i onaj za osobnu higijenu - »za obraz«.

Osnovne sirovine za izradu sapuna bile su životinjske masti, odnosno ovčji ili kozji loj, »luoj od ofce ol kože«. Loj u suštini predstavlja nakupinu masnoća koje se sabiru u životinjskom masnom tkivu te ga ima svako imalo bolje uhranjena ovca ili koza. Poznato je da se sapun na klasičan način dobiva prokuhavanjem prirodnih masnoća u otvorenim kotlovima uz dodavanje odgovarajućih lužina. Taj se postupak radi dok ne nastane gusta kašasta smjesa koja se nakon ohlađivanja još više zgusne i u konačnici stvrdne. Ovaj se kemijski postupak naziva saponifikacija.

Loj se u domaćinstvu uglavnom prikupljao prilikom klanja janjaca i ovaca koje su se odvajale iz stada zbog starosti, obično kada bi imale sedam ili više godina. Takva se ovca naziva »stuarka«. Potrebite količine loja dobivale su se i pri klanju ovnova »pruaza«, a najviše loja se moglo dobiti od kastriranog - »škopjenoh« ovna koji se zove »tuč«. Loj se prikupljao i odvajanjem od mesa kozlića i koza. Ponekad se, nažalost, znalo desiti da ovca ili koza iz raznih razloga uginu (bolest, ozljeda, starost). Meso uginule »krepune« životinje nije se koristilo za jelo ali se od njih odvajao loj i kuhalo meso te odvajala sva masnoća. Tako prikupljeni loj morao je biti što čišći, bez ikakvih drugih primjesa (žile, dijelovi mesa, kože ili slično) te je on tada bio svijetložute ili gotovo bijele boje pa je i dobiveni sapun bio iste takve boje. Ako loj nije bio čist već s narećenim primjesama, dobiveni sapun bio je tamniji, smeđ i pomalo neugodna mirisa.

Gotovo sav prikupljeni loj koristio se za izradu sapuna, a manje količine upotrebljavale su se za premazivanje konopa

na čamcima (radi duljeg trajanja) te za mazanje »škijermi i štropi« da pri veslanju ne dođe do izjedanja i prekomjernog trošenja »vogadure« te da se pri veslanju ne čuje škripa, a i da se pri tom troši što manje energije. Loj se također koristio za premazivanje gornjeg dijela kožne obuće da se zaštiti od vlage, da manje propušta vodu i da dulje traje. Još se i danas prepričavaju zgode - »kako je za Tončićen tekal pas i grizal mu postoli aš su mu vonjali po loju«.

Prikupljeni loj trebalo je do korištenja adekvatno spremiti jer bi ga u konobi miševi vrlo brzo namirisali pa se često držalo u »moškijeri« - drvenom sanduku s vratima, pravokutnog oblika, na čijim se stranicama, na drvenim okvirima bile montirane guste žičane mrežice. U takvim se napravama obično sušilo meso ili ribu, a mrežica je omogućavala slobodnu cirkulaciju zraka i sprječavala ulazak muha.

Prilikom izrade sapuna sav prikupljeni loj stavljao se u veliku posudu izrađenu od lijevanog željeza - »lonac«, koji je posjedovalo svako domaćinstvo i uvijek je na »komoštra« visio iznad ognjišta.

Na dno lonca stavljalo se najprije malo vode da se na početku zagrijavanja loj ne prilijepi uz dno i ne zapeče - »da se ne ćapua i zagori«. Potom se u lonac stavljao loj, a zatim davalo lužinu, kaustičnu sodu - »šoda kauštika«. Ona se kupovala u trgovini, obično u pakiranjima od dva kilograma, na čijoj je ambalaži bila nacrtana velika mrtvačka glava i to ne bez razloga pa se ta lužina morala držati podalje od djece i paziti da primjerice komadić ne padne na dio odjeće koja tada odmah pregori a na tijelu napravi ranu.

Grijanjem ove smjese vode, loja i lužine, loj bi se polako

počeo otapati, te je uz neprestano miješanje trebalo paziti da smjesa ne prekupi - »da se ne digne«, što se postizalo smanjenjem jačine vatre - »vajalo je pomalo kalt oganj«. Smjesa se miješala drvenom kuhačom, koja se u našem dijalektu naziva »klatuač«.

Nakon određenog vremena smjesa postaje sve gušća, a proces iskuhavanja se prekida kada se postigne odgovarajuća gustoća. Prema iskustvenom zapažanju to je u trenutku kad »se udela kašica i pride gusto kako kada se kuha škrobić«. U tom se trenutku kuhanje prekidalo, lonac se skidao s vatre, odnosno s komuoštra te se čekalo da se ohladi - »čeka se da ustine«.

Po ohlađivanju, kada je smjesa još uvijek djelomice tekuća, mora se iz kotlića izliti u odgovarajuću posudu. Za to se najčešće koristila drvena ladica veličine noćnog ormarića »škafetin«, koju je prethodno trebalo umočiti u vodu, čime se sprječavalo da se smjesa zalijepi za stjenku ladice - »neka se ne takua za škafet«.

Izlivena smjesa budućeg sapuna ostavila bi se da se na kratko ohladi i još nešto očvrsne u ladici te bi se potom manjim nožićem - »zis nožićen ol temperinon«, prerezala na način da se naprave sapuni pravokutnog oblika - »tačići«. Tako narezani dijelovi vadili su se iz ladice i polagali na prikladnu dasku, pazeći da se ne dodiruju. Daska s narezanim sapunima tada bi se odlagala na prozračno i tamno mjesto, obično na tavan - »šufit« i čekalo se 7 do 10 dana da sapun stvrdne i da postane pogodan za upotrebu.

Ovako napravljen sapun koristio se za pranje rublja i posteljine - »za lušiju«, što se radilo obično jednom tjedno. U veliku drvenu posudu ili onu od pocinčanog lima - »kabel« koji na svom gornjem rubu ima tri ručke, stavljala bi se voda i to pola hladne a pola tople - »puol studene a puol vrelle«. Na kabel se ukoso stavljala daska za pranje - »daska za prat robu« koja je u svom desnom rubu imala prostor omeđen s dvije tanje letvice u kojem se stavljao sapun (da ne sklizne niz dasku u vodu). Rublje se pralo na način da bi se najprije umočilo, potom nasapunalo te pralo pritišćući i gnječeći rukama. Ovaj se postupak ponavljao više puta, odnosno dok pralja ne bi zaključila da joj je rublje čisto.

Da bi se dobilo čišće i što bjelje rublje, u kabao se stavljao pepeo - »lug«, dobivenim izgaranjem drva na ognjištu. Pepela je na ognjištu uvijek bilo u dovoljnim količinama jer je vatra na njemu uvijek gorila. Pepeo, pročišćen od komadića ugaraka - »ugjevi« stavljao se u platnenu vrećicu - »buoršicu« koja se vezivala pri vrhu da pepeo ne izađe iz nje, umakao se u kabl i konopčićem vezivala za ručku - »uši« od kabla.

Poneki su za ovaj postupak izbjeljivanja rublja pepelom koristili sistem da bi na gornji dio kabla stavili staru plahtu i vezali ju konopom po obodu kabla. U sredinu razapete plahte stavljao se pepeo te na njega »kaciolom« lijevala kipuća voda.

Pepeo dobiven izgaranjem drva ima svojstva lužine pa stoga i može izbjeliti rublje te su jastučnice i plahte - »intimele i lancuni« nakon ovog postupka dobivali savršenu bjelinu. Prljavije rublje pralo se i dva puta odnosno čišće se pralo - »vaf jene vode« a prljavije - »vaf parve i druge vode«. Po završetku pranja rublje je još trebalo i isprati u čistoj hladnoj vodi - »režentat« a potom ocijedit »ožmikak« i stavi-

ti sušit na - »špuag za robu sušit ol kako se još reče, na merlin«.

Osjetljivije tkanine - »fina roba« kao što su primjerice svi- leni rupci prali su se sapunom, posebno u malom kotliću. Također se, uostalom kao i danas, uvijek pralo odvojeno bi- jelu od obojene tkanine - »prualo se puose bijelu od šuare robe«.

Rublje, posteljenu, zavjese, odjevne predmete i sve ostalo prale su isključivo žene ili djevojke a ponekad i sasvim ma- le djevojčice pa bi im majke na pod, pored kabla stavljale i dvije cigle - »matuni« da mogu doseći i dohvatiti rublje u kablu.

Osim opisanog načina izrade sapuna za lušiju pojedina su domaćinstva pravila kod kuće i sapun koji se koristio za osobnu higijenu - »sapun za prat obraz«. Ovaj se sapun nije radio na bazi loja već od ovčjeg mlijeka. Mlijeko se u posudi prokuhalo na vatri uz dodatak »šode kauštike« dok se ne bi

đovoljno zgusnulo a radi dobivanja određene boje i naroči- to mirisa u smjesu koja se kuhala dodavale su se razne bilj- ke. Ako bi se dodali cvjetići kamilice - »kamomile« dobivao bi se blijedo žuti sapun vrlo nježnog mirisa, a dodavanjem latice ruže - »lunzuara« sapun je dobivao roza boju.

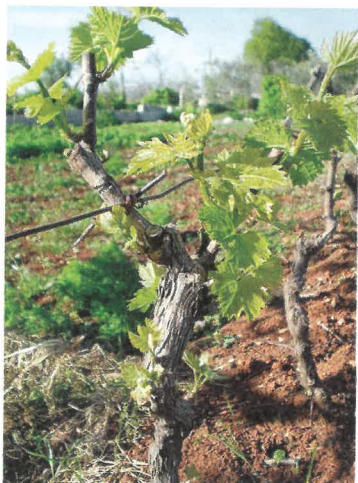
Prema željama ili ukusima pojedinaca u takav se sapun moglo dodati cvijet sljeza, listić kadulje, mente ili nekog drugog aromatičnog bilja.

Ovim smo tekstom željeli da zaborava sačuvati način na koji su naše none i naše majke do ne tako davno radile sa- pun za upotrebu u domaćinstvu i barem djelomično opisati kako se pralo rublje.

Zahvaljujemo se Ivu Rušinu na ideji i poticaju da opišemo ovaj starinski način izrade sapuna te njegovoj majci Mariji i Eufemiji Galjanić na njihovim kazivanjima temeljem kojih je sačinjen ovaj tekst.

Ljubo Galjanić

TARSJE

Naša je Punta kako i sva druga sela na škoju živela od posli ki su se u nas na ovo malo zemje mej kami- ci, za preživet mogli delat. Ki posal se delalo i kada ga se delalo, dispendio je vaf kuon se štajunu taj posal delal.

Na početku proljeća ka- da se zatvaral tuaj, kopalo se vartli, sajevalo kumpiri i druge verdure. Tiezi su se orali, sajevalo se farmen- tun, žito i jašmik. Durilo se ofce i počelo delat sir. Šti- valo se darva kije su bile posečene v'zime i gonilo ih se na konjeh i na tovaru na get, na muore. Počelo bi se delat japne- nice, karbun i gromačalo se. Težuaci su hodali na žurnuadu kopat i delat drugi posli onin ki nisu imeli svuog težaka.

Sir se delal do kraja pomajića ol do početka sarpnja ko je još bilo trave pa pašu. Sekla se je tara, a to su darva kie nisu bile za prodat, kako će su vrijes, smreka, breka, lajnstik i to se duperalo za doma. Želo se jašmik i žito i spravjalo vaf vre- će, okopevalo se farmentun, gromačalo, gradilo luaze i dela- lo još čuda svega.

Na kraju leta i na početku jeseni bruale su se smokve i su- šile. Karcalo se darva na trabakuli i brodi ki su ih vozile za Neci (Venecija) i Ćozu (Chioggia). Još su se delale japnenice i pomalo prodavalo japno. Na kraju su se spravjale suhe smokve, delalo se smokvijenci i kapranci, još bi ih se malo sušilo na suncu a onda spravjalo vaf škrinju pomiješane zis peri od javorike. Naši su judi vavek,svaki duan i vaf svakom štajunu imeli će delat.

Vaf zime se seklo darva - boškalo i to ona darva kie su bi-

le za prodat a to su čarnika, komorika, đubac i planika. Ovo je za Puntu vavek bil gluavni i najveći posal. Vaf isto se vri- jeme spravjalo manizi od čarnike za sekire, motike i maški- ni kako i manizi za svi drugi ordenji. Prontevala se zemja za sadit na leto. Ni se nikada trišćenilo aš posla je vavek bilo.

Muški posli delali su se po štajunu, ma za žijenski posal ni bilo štajuna, one su bile okupuane cijelo leto. Bile su pruave, vrijedne domaćice. Fameje su bile vele, čuda dijec. Okurilo ih je zgoyit, klast na pruavi put, nahranit, obliječ, oprat i dar- žat čistih. Vajalo je muža tijendit, kući daržat čistu. Najviše posla imele su okolo pinjate, aš jest se moralo svaki duan. Pašta se rijetko kupovala pa su morale sve mesit, delat na ruke, lazanje, karpice, njoki. Mlele su farmentun za palijen- tu i žito za kruh. Riži su se rijetko jeli, samo na bluagdan. Kruh su mesile i pekle vaf peće. Današnje tehnike ni bilo pa su robu i biankeriju pruale na ruke vaf lušije a pokle još i šumpreševale, šile, plele i karpale. Mužu su morale zis bru- škinon terliš oprat i na zarog ol na tijeg obed nosit.

Vaf štajunu, kada se ma- zlo ofce, hodili su v' jutro i večer mlijest. Ograjice ke- de su pasle ofce nisu sve bile blizu kuće pa je okuri- lo i dosta hodit. Sir su dela- le svaki duan od aprila do početka sarpnja. Moralo ga se je dobro tijendit, obar- njevat, solit, mazat, daržat ga na suhon, ne na korijen- tu i na mestu kuo mu od- govuara.

Pokle striže ovuac, onu boju i lepču valnu su prebi- rale, pruale, sušile, a pokle su ju gargašale, a onda na

Tarsje Barićevih na Drage

muninier plele utak, pruonti za plest. Plele su na ruke, kalcete, kalcuni (za divuojke), maje, šjali i još čuda toga. Sve će su žene delale ne more se nanke nabrojiti aš bi okurilo čuda pajin za sve napisat.

Toliko su bile vrijedne da su uz sve to još vavek našle vremena za puoć kol susede ol perkažo kuntrat ku žgaju paezuanke od kije su od parve ruke mogle doznat sve će se vaf selu doguaja. Recimo da su tako u kruatko vrijeme bile alko-rente o svemu - ki, kua, kada, kede, ma će vero da, ime Isusovo! Po tuon bi bil ki petegolac i kuo tarokuanje. Ma neka, to in je bil jedini divijertimenat a i to spada vaf žijenski posal.

Svi ovi muški i žijenski posli, kih smo nabrojili nisu bili sve. Jedan od većih posli bil je okolo tarsja. Deboto svaka fameja, ki više, ki manje, imela je tarsja. Tarsje je bilo okolo ku-

će ol vaf kampanje. Svi bi učinili vina i bevuande za svoju potrebu. Bilo ga je dosta za cijelo godišće ko ga se je znualo čuvat aš ko ne se je pila mufa. Oni rijetki ki nisu imeli tarsja za targat, imeli su vaf vartu okolo kuće nekoliko tarsi samo za zobat a svaka je kuća imela barsuadu na dvoru, sprijed vruat od kuće, na kije je znalo bit dosta gruoziija a barsuada je delala i cenu, kako danas suncobran.

Zis tarsijen je vaf svakon štajunu bilo posla. Pokle zime se je svo tarsje kopalo na kupi, pokle rezalo, sunfaralo, škropilo i gradilo ograjicu da vaf tarsje ne bi prišlo bluago. Sunfaralo se kuntra luga a škropilo za peronošporu. Zamlajevalo se (ravnali su se kupi), čistilo se i veževalo.

Na početku jeseni se targalo gruoziije i delalo vino, a po zime načinjalo gromače okolo tarsja i prontevalo kolci za tarsje.

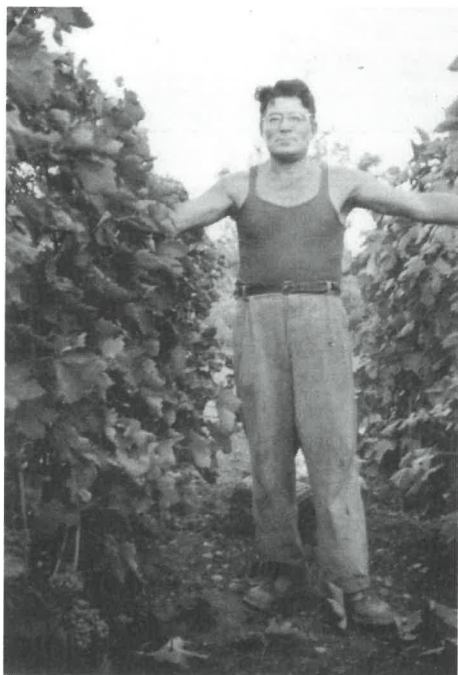
Targatva na Polačinah

Targatva na Balah cca 1950-tih
Marija Lazarić, Antonija Badurina,
Tonica Borović, xxx, Romano Lazarić – stuari

Propjetuariji i imena mesta kede je bilo tarsje:

1. Muškardin Menigo - »Rumbačić«, na Murtovníku i Prijesle
2. Brako - »Šimićevi«, na Smriječju kraj kuće i Tarnovica
3. Kremenić Ivan, na Varošu okolo kuće, Portunić
4. Lazarić Romano (stuari), Dražica, Funtuana
5. Lazarić Ivan - »Bišiga«, za Šuvruanjev, Funtuana
6. Sindičić Karmela - »Čikolićeva«, selo, Kualčić
7. Hrončić Bluaž, porat Ul, Vrutak
8. Kučić Ivan, Parčinić i Polačine
9. Muškardin Ivan, okolo kuće
10. Galjanić Ivan - »Lijunićevi«, Melinice i Funtuana
11. Lekić Dinko - »Dumina«, Pleća
12. Ožvaldela Ivan - »Furluan«, selo
13. Benvin - Zorović (Žuvica), selo kol kuće
14. Rukonić Paulo - »Paulova«, kol kuće, Dolac
15. Rogović Anton i Filomena, Podanci
17. Butković Ivan, Stanjino
18. Butković Ivan (mlaji), Peski
19. Toić Ivan, Svijete Marije Dolac
20. Argentin Andreja - »Petrinić - Androvica«, Funtuana
21. Bernabić Andreja, Stanjino
22. Badurina Ivan - »Puapa«, selo i Dolčine
23. Brusić Paškvalin, Funtuana
24. Badurina Ivan - »Lunjuan«, Komarova
25. Hrzić Ivan, selo kol krijekve
26. Kučić Anton - »Bombrić«, kol kuće i Dolac
27. Kučić Silvestar - »Šalve«, Parčinić
28. Rukonić Dinko - »Mić«, Starac
29. Rukonić Dinko - »Mićev«, crkveno na Bušuanske i pod Ul Popovo
30. Plešić Andreja - »Mandaliena«, Svijete Marije Dolac
31. Rukonić Frane - »Tomov«, selo
32. Matušan Ivan, Činkarica
33. Zorović Nikola - »Barić«, Draga dolac
34. Sokolić Anton, Draga
35. Marušić Marijo - »Ivančićev«, Mikložuan Dolac
36. Marušić Bepo - »Ivančićev sin«, Mikložuan Dolac
37. Marušić Marijo - »Pruotov«, Mikložuan
38. Brako Ivan, Muali Mikložuan
39. Na Balah i na Opatije bilo je tarsije od Zadruga

Ivan Kučić vaf svojien tarsju

Svu stuaru lozu vaf Punte zatarla je krajem 19. stoljeća malatija filošera (peronospora ili plemenjača, gljivična bolest podrijetlom iz Amerike, pojavila se 1878. godine u Europi i šireći se vrlo brzo, uništila sve vinograde). Pokle toga se počela duperat kako podloga amerikuanska diva loza na ku su se počeli cepat naši stuari cepi i tako su se spasili.

Autohtone sorte u Puntti

Najviše se sadilo čarno gruozijske a bijelo puno manje. Doma a i vaf oštarije pilo se samo čarno vino. Naše čarno tarsijske bilo je: bruajda - danas poznato pod imenom plavac, šušćan - vrsta slična teranu, vejan - sorta s Krka tj. žlah-tina, križuaj i korbeleri. Sorta svijetlo crvene boje - roze, bile su trogiščina i cipar a bijele: draganela, opaćevina (za vino), jakuc (kasno zrije) za sušit a muškat i boldun najviše za zobat.

Aluati za tarsije

Motika i capun za kópat na kupi i za zamlajevat, škare za rezat tarsije, folo za sunfarat, pumpa za škropit, šegac za popilit ki suhor, kolci od breke ol smreke za šoštijien tarsiju i za veževat lozje, koserić za čistit tarsi, vaška ol baril za vodu kede se močil vedrijul i japno, otud se palnila pumpa za škropit, kua je na inbadure imela sito da vnutra ne ide šporkic.

Arnuaži za gruozijske i vino

Košić, za nosit gruozijske, mijeh, od kože od koze za nosit gruozijske na tovaru, sušica od darva na kije je namotan špuag za vezat i stisnut mijeh, maštijel za mastit gruozijske, žetica s'ku se grabilo mošt i palnilo mijeh, baja za kuhat mošt, tinja vaf ku se točilo vino, z'baje, bačve, bačvice, karateli, dumijane, traturi, veći i manji za pretočit vino i goma za vino.

Prije targarja arnuaži od darva (bačve, baje, tinje, karateli, mašteli i drugo) nosile su se na muore da se dobro namočiju aš bi se doma vaf konobe bile rasušile. Dobro bi ih bili oprali v' muoru, namočili i po tuo tornali vaf konobu. Onda bi se bili dobro nabili obruči, pa bi ih se zasunfaralo i bili bi pruenti da ih se napalni zis mluadin vinuon.

Konobe

Konobe su per šolito bile pianotera od kuće kada se živelo ol z'buande kuće, vaf neke barake. Bile su čiste, zidi su bili debeli i ne inkartuani z'mieltu. Peršolito su imele dvije punijestre zis ferijuandami. Na tlohu su bile škriole od kamika ol matuni. Vruata od konobe su bila široka da moru pasat veći arnuaži kako će su bačve i baje. Zatvarale su se zis debelin portunuon i zaklapjale zis kjučanicu i kračunuon.

Targatva

Targat bi se počelo cirka na polovici šetiembra. Ono će se targalo blizu kuće nosilo se doma i mastilo vaf konobe a ono će se targalo vaf kampanje van sela, mastilo se na mestu a zmaščeno se kladalo vaf mijesi i naparćeno na tovaru ol konju gonilo doma vaf konobu. Sve se kladalo vaf baju i pustilo da kuha četire do pijet duan. Po tuon bi se pretočilo i palnilo bačve. Na dropine ke bi ustale pokle će se pretoči parvo vino se nalevalo vodu, kladalo bi se cu-

Ivan Kučić vaf svojien tarsju

kara i pustilo da tako stoji, kuha, još sedan, osan ol više duan. Onda bi se i to pretočilo i dobilo drugo vino od cukara - pićot, a na finjetku bi se još skuhala rakija ol udelalo duobru kiselinu.

Naši su stuari užali reć da je vino najboje piće kuo je Buoh udelal. Ono ni samo piće za gušt i za okrepit dušu i tijelo, nego je ono hrana i madicina. Pero, ovo je jušto ako ga pijesh reguluaro i ako se rišpetua kultura pijenja. Ako si ki put malo više potegnul, zajik ti se zapletal, hodeć si rolual banda a banda, put ti je bil uski pa si forši i ki tuombul učinil. Ma pijuć domuaće, dobro vino, drugo si jutro bil zdraf aš je vino bilo naturalno. Forši te je i glava bolela, ma ne od vina nego zato će si hodeć doma udelal ki tuombul i z'glavu razbil ki kamik na gromače.

Negdanje naturalno vino bilo je pruavi šug od gruozijske, vrutak fuorce i vesijelja naših antenati. Danas vino postaje sve više obična laboratorijska pre-

Ovako danas zgijedaju naša tarsja na Funtuane i Parčiniću

rađevina - »pastroč« pa ne moremo ni kapit od čega je učinjeno. V'jene botije kupnenoga bijeloga vina nekada ima više sunfora nego vaf jene škatule fulmini. Oni to delaju da ga očuvaju od kvarenja ma se ne pitaju ko tako čuvaju i naše zdruavije.

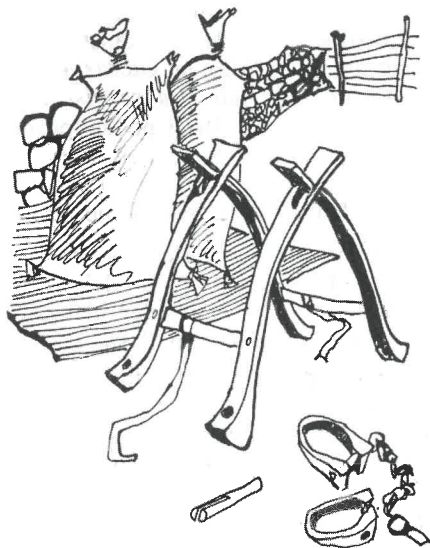
Tempi pasati. Vaf Punte tarsja više

ni, ni nanke praskve kije su znale bit vaf kuon kantunu od tarsja. Ustala je još živa samo kua smokva. Više se ne targa, ne čuje se više vuonj od dropin. Konobe su postale apartmani. Ustual je samo kigod suhor od tarsja, ki ničemu ne služi. Vaf njegove starosti moraju ga poštvat svi oni ki su vaf svuon ži-

votu bili fedeli i v'njemu videli vrutak zdruavija i fuorce. Niki se više ne strashi da će mu entruadu zijet nevijera, burra, solina, baršina, krupa, peronošpora, lug, suša i da će njegov trud biti zaludan aš tarsja više ni.

*Romano Lazarić
Ive Lovrić*

Kako se targalo na Garmožju

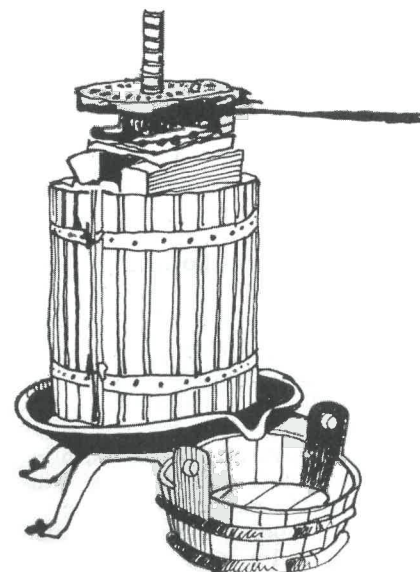

Danas kada se grije po škoju lošinj-skom oli creskom rijetko se vidi tarsje, ma prije pedesijet, šezdesijet godišć još se je čuda judi s tin bavilo. Kako i zdru-gin posluon na zemje i po kampanje a onda sve manje. Sada su ustali samo spomeni i to sve blejeji, zavol godišć ki su pasali. Ovo će ću vam povijec spomeni su moga najranejega ditinstva i forši ću česagot i falit ma dete vidi neke stvuari, a druge ne vidi i ne zapa-meti.

Ben, kako je da je. Naše tarsje je za moje pamete bilo na Garmožju, kede smo imeli i druge kulture kako žito, jašmik, farmentun, smokve, kumpir, pomidori, fažuol, tikvice, agrumi i drugo. To tarsje je već onda bilo dosta stuaro, pak je otac šal sprijet kuće vav dolcu jamat. Pokle je zagradił novu gromaču i sadił je novo tarsje. Onda još ni bilo ovoga bluaga kako danas, ni jelini ni prasci, pak se je moglo ot spučenih ovuac sve branit.

Kada je bilo vrijeme ot targanja, onda bi nam prišli pomoć ki ot svojih i vav kumpanjije je vavek bilo lepče i lagje. A gruoziija je bilo svih varsti i čarnoga i bijeloga. Pametin se nekih puari: jakuc, križuaj, opačevina, fažaniel, draganela, boldun, čarnina, rumanija, vejan... Malo bi pozobali a drugo bi pokupili za udelat čarno vino. Bijeloga se onda ni pilo. Jedino ako bi se ku dumi-janicu spravilo za neku rijetku priliku, kako će su karstijenja, ženidbe... Gruozije bi se kladalo vav mijesi aš ga je vajalo ponest vav Nerezine kede smo imeli konobu i bačve. Ma za prit do Nerezin je onda bila cijela manuo-vra, aš ni bilo česte ni kamioni kako sada.

Kada bi napalnilo mijeh, koga se prije moralo omekšat da se lagje manuvrua, vezali bi garlo zis konopčićen. Najprija bi položili pekju, onda bi zis sušicu stisnuli nekoliko vuolti špuaga i najzad bi kruaj zis gropom pasali skruoz pekju i potegnuli, da sve skupa darži mijeh da ne stiječe. Sada se moralo napartit jedan, dvua, tri, četire, pijet mijesi na konja Roša i to sve stisnut zis

konopon da ne spalziju. Tako oparćenoga konja se popejalo do mula na Suonte i pokle deboto jene ure hoda, skarcalo na mulu i mijesi imbarkalo na naš kaić. Po zadnjen vijaju, a ne pame-tin koliko ih je užalo bit, kuonj bi prazan šal »okolo«, ot Sonat, po Osoru, do Fruatri, kamo je jimijel prit nakarcuani kaić, Draga se je zvual, na vesla ot Sonat, prijeko Konala. Onda su se mijesi skarcali na mulu u Fruatri. Do tada je neki s konjijen pasual, perikulajuć,

čestu ot Osora do Nerezin, magari još ni bilo auti ni drugih mezi kako danas, ma bluago je se lumbralo na sve...

Kada je Rošo prišal do mula onda ga je na isti način vajalo nakarcat i mijesi parnest do kuće na dvuor kede je već čekala tinjica i varnja. Nakon tolikih tramaki gruozi je se je već bilo dobro razmastilo, a još ga je se moralo zma-stit i to smo mi dečina vojili. Kada bi se videlo da je dobro zmaščeno, otvorilo bi se dno ot varnje i spraznilo mast i

grozdići vav tinjcu. Otuda se je nosilo vav bačve.

Konja bi se raspartilo, krošnja i konop spravili, a tako i mijesi za kletu jopet svejenu manuovru. Pokle bi se vino pretočilo vav karateli, a neš je se i torkulalo. Koliko je vino vajalo najviše je dipijendilo koliko su bačve bile zdrave a tako i tako se je delela bevuanda, ma ako je i šlo malo na špun-tin ni se bacilalo. Tanto će više durat.

Julijano Lišandrof

MUGRUANJ - ŠIPAK

Punica granatum

Nekada rasprostranjena voćka, koja se mogla naći na imanju gotovo svake obitelji, danas je u Puntima Križa sve rjeđa. Mnoga stara stabla mugranja nisu odoljela zubu vremena a nova, mlada, sade se vrlo malo. Šteta, jer se radi o vrlo korisnoj, izdržljivoj, dugovječnoj voćki koja daje zdrav plod i djeluje vrlo dekorativno.

Mi je nazivamo mugruanj, a u hrvatskom se jeziku za ovu voćku koriste brojna imena kao što su mogranj, mograj, nar, ljutun, kalinika granat, granatna jabuka, dalmatinski šipak ili samo šipak. Latinski se naziva *Punica granatum* i svrstava se u porodicu Lythracae. Porijeklo njenog latinskog imena je vrlo zanimljivo. Prvi dio naziva *Punica* potekao je od riječi *Punus* što na latinskom znači punski ili kartažanski, po drevnom afričkom gradu Kartagi pa je naš mogranj i sam slavni Plinije nazivao kartažanskom jabukom. Drugi dio naziva, *granatum*, s latinskog se jezika može prevesti kao prepun zrna, zrnat. Talijani ga nazivaju melograno a Njemci granataapfel te se oba naziva mogu prevesti kao zrnata jabuka.

Mugruanj je tipična voćka toplijih krajeva i ponajviše je rasprostranjena u zemljama koje oplahuje Sredozemno more, kao što su Španjolska, Italija, Grčka, Tunis, Alžir i Maroko.

Dosta se uzgaja u Iranu i na području Kalifornije u SAD-u. Njegova je postojbina Perzija gdje je od samoniklog kultiviran prije više od 4.000 godina, odakle se proširio na Mediteran, prema Aziji a u novije doba i u Sjevernu Ameriku. Na području Mezopotamije i u Egiptu u narodu je vrlo cijenjena voćka i danas ima vrlo važnu ulogu. Mugruanj se citira čak i u Bibliji a nalazimo ga i u starim mitovima gdje se predstavlja kao simbol plodnosti.

Kod nas mugruanj dobro uspijeva naročito u Dalmaciji, njenom zaleđu te na Sjevernom primorju, prvenstveno zato što je otporan na buru (sol), sušu i dobro podnosi škrtu zemljište. U Puntima Križa je mugruanj rastao gotovo u svakoj okućnici a nalazilo ga se i uz dulce i maslinike kao pojedinačno stablo uz smokvu ili pokoju mendulu. U domaćinstvu je njegov plod korišten kao dobrodošla hrana i izvor vitamina naročito zato jer zrije kada više nema ostalog voća (smokava, grožđa). Bilo je uoriježeno da se prvi mugruanji beru na dan Svetog Kuzme i Dumijana, dakle 26. rujna jer se smatralo da prije tog datuma plod nije zreo (što je u potpunosti točno).

Stablo mugranja ima tendenciju rasta u visinu pa može narasti i do šest metara, stoga je nužno prikraćivati visoke grane i držati ga na visini od dva do četiri metra kako bi se olakšala berba i stablo držalo u optimalnom uzgojnom obliku. Smatra se da su za njegov uzgoj najprikladnija područja gdje najniže temperature zraka ne padaju ispod -12°C. Mugruanj je tipičan heliofil i traži mnogo sojjetla i sunca. Ima vrlo dugo razdoblje vegetacije koja počinje u drugoj polovici ožujka te traje od 180 do 210 dana. U pogledu tla nije posebno izbirljivo, voli neutralna do slabo kisela tla a ne odgovaraju mu glinena i jako vlažna tla. Grane su

mu trnovite te je potreban oprez pri berbi i rezidbi.

Mugruanj počinje bujno listati u rano proljeće a listovi su mu svijetlozeleni, jajoliko ili izduženo ovalni sa sjajnijim naličjem. Najesen postanu žuto narančasti i već u listopadu počinju otpadati.

Cojetovi mugranja su vrlo dekorativni, svijetlocrvene do izrazito crvene boje. Površan ili nedovoljno upućen promatrač lako ih može zamijeniti sa cojetovima kamelije. Latice mu stvaraju jednostruki, puni cvijet koji je dvo-spolan. Izdubljeno cojetište mu je sraslo s plodnicom koja je mnogorodna a u svakom pretincu sadrži mnoge zametke. Cvate obilno ali se oplodi samo manji broj cojetova, ponajviše zbog velike razlike između dnevne i noćne temperature, naročito u lipnju mjesecu. Cvate dugo, od svibnja pa sve do prve polovice listopada, a cojetovi, naročito prvi, mogu biti i do 7-8 cm u promjeru. Od prvih cojetova u pravilu se kasnije formiraju najveći plodovi a oni začeti kasnije, postanu i upola manji.

Plod mugranja se formira u obliku kugle promjera i preko 10 cm. Kora je čvrsta, kožnata, debljine od 2 - 3 mm. Plod na tjemenu ima izduženi narezani završetak, koji podsjeća na krunu a u biti predstavlja ostatak čaške.

Unutrašnjost ploda je pregrađena bijelim, vrlo tankim pregradama, membranama koje su nejestive i gorka okusa. One u unutrašnjosti ploda formiraju i odvajaju više zasebnih dijelova u kojima se nalazi jestivi dio, mnogobrojna prozirna, sočna, crvenkasta zrnca, prepuna slatkog ili blago kiselkastog soka. U tim se zrnčima nalaze vrlo sićušne koštice bjelkaste boje, koje se mogu ali nije preporučljivo jesti.

Kora mugranja se u našoj narodnoj medicini koristila za pripravak čajeva protiv trakavice i za suzbijanje proljeva. Plod mugranja je oduvijek bio cijenjen kao vrlo hranjivo i zdravo što je danas i dokazano suvremenim kemijskim analizama. On sadrži 76 - 78% vode, do 1,5% bjelančevina, od 8 - 21% šećera, od 0,3 do 0,9% organskih kiselina, 7 mg vitamina C, 0,02 mg vitamina B2. Od minerala najviše sadrži fosfora i to do 105 gr, zatim 11 gr kalija i 8,5 gr magnezija (od 100 gr jestivog dijela mugranja). Vrlo je niske kalorične vrijednosti od samo 32 cal (134,5 đula).

Nedvojbeno je da ovakav kemijski sastav mugranja predstavlja veliku vrijednost u medicini i u suvremenoj dijetetici. Od davnina se mugranj koristio za liječenje kašlja, prehlada i malarije. Savršen je i kao napitak za smirenje živaca te kao učinkoviti sredstvo za normalizaciju metabolizma i za poboljšanje rada krvotoka. Sok od mugranja posebno se preporuča pri liječenju šećerne bolesti, kod povećanog krvnog tlaka, kod smetnji rada srca, za ublažavanje posljedica infarkta, žutice, želučanih i crijevnih bolesti i za poboljšanje apetita.

Kakav je interes za istraživanjem ljekovitih svojstava mugranja najzornije govori podatak da je u posljednjih pet godina provedeno više od stotinjak istraživanja o prednosti njegove konzumacije, dok ih je u cijelom XX. stoljeću obavljeno tek dvadesetak.

Jedna studija objavljena u prestižnom časopisu govori o izuzetnim kemopreventivnim i kemoterapijskim učincima soka od mugranja na stanice karcinoma prostate koji zaustavlja rast i ubija stanice tog zloćudnog karcinoma.

Druga studija donosi najnovije rezultate istraživanja koja ukazuju da sok od mugranja sprječava oksidaciju LDL kolesterola te je uočeno da ovaj sok za 40% smanjuje oksidaciju molekule ovog lošeg kolesterola.

Izraelski istraživači koji prednjače u istraživanjima svojstava mugranja utvrdili su da sok od mugranja ima snažnu oksidativnu moć, čak tri puta snažniju od primjerice crnog vina ili zelenog čaja. Ovaj se zaštitni učinak pripisuje sadržaju fitokemikalija u mugranju, ponajviše polifenola, tanina i antocijana. Stoga oni preporučuju da jedna čaša soka od mugranja dnevno može značajno smanjiti rizik od oboljevanja od kardiovaskularnih bolesti.

Nema sumnje da je mugranj, koji u našem podneblju vrlo dobro uspijeva, nepravедno zapostavljena voćka čiji plodovi i kora danas nalazi veliku primjenu u prehrambenoj industriji (sokova) u farmaceutskoj industriji (plod i kora) te u kemijskoj industriji za štavljenje kože (kora).

Stoga se samo po sebi nameće logičan zaključak da bi bilo vrlo korisno i ekonomski isplativo da u budućem vremenu ovoj voćki posvetimo dužnu pažnju i da uz maslinu (koja je danas u velikoj modi) zasadimo pokoje stablo mugranja kao pojedinačno drvo u našim okućnicama ili plantažni nasad na našim brojnim zapuštenim zemljištima.

Već smo ranije naglasili da naše podneblje vrlo dobro odgovara za sadnju mugranja. Danas u prodaji imamo sadnice mnogih sorata ove voćke. Njihovo nabiranje uzelo bi nam previše prostora. Za odabir odgovarajuće nužno je sačinuti kemijsku analizu tla i savjetovati se sa stručnjacima. Samo napomenimo da neki autori sorte mugranja dijele u tri skupine: slatki, s malo kiselim i s kiselim okusom. Drugi ga dijele prema njegovoj gospodarskoj vrijednosti na sorte za jelo i sorte za proizvodnju sokova.

Sadnice mugranja možemo i sami relativno jednostavno pribaviti i to od naših postojećih, autohtonih sorata koje su se izvrsno prilagodile klimi našeg podneblja (sol, vjetar, suša). Sadnice se mogu napraviti vegetativno, razmnožavanjem korijenovim izdancima, nagrađivanjem mladih izbojaka ili ukorjenjivanjem reznica. Najbrži, najjeftiniji i najefikasniji način razmnožavanja mugranja je reznicama koje se odabiru od matičnih stabala. Reznice se režu na dužinu od 25 do 40 cm, debljine od 0,5 do 1,2 mm i uzimaju se od dvogodišnjih izbojaka. Režu se početkom zime kada stablo ostane bez vegetacije. Tijekom zime se čuvaju u vlažnom pijesku pomiješanom sa zemljom a u proljeće se stavljaju u pogodno tlo na mjesto koje je zaštićeno od vjetra i izloženo suncu. Sade se u razmak od oko 80 do 90 cm s razmakom između redova od 10 do 20 cm na način da se reznice postavljaju nagnute malo ukoso.

Slijedeće se godine dobiju ukorijenjene sad-

nice te ih tada presađujemo na odabrano mjesto. Tlo gdje ćemo saditi prethodno treba obraditi, očistiti i iskopati sadne jame čija dubina mora biti najmanje pola metra. Razmak sadnje može biti 5 x 4 metra. Posađene sadnice treba prikratiti na visinu od najviše 75 cm. Kada krenu prvi izboji, kojih je uvijek veći broj, odabiru se izboji najpovoljnijeg položaja i odgovarajućeg rasporeda. Ostavljaju se tri buduće osnovne grane. Poželjno je da su te tri grane raspoređene tako da međusobno zatvaraju kut od 120°. Ako se sve izrečene agrotehničke mjere korektno naprave, mugranj će početi cvasti drugu ili treću godinu nakon sadnje.

Održavanje mugranja vrlo je jednostavno. Tlo ispod stabla treba biti čisto te okopavanjem treba odstraniti korov. Ova voćka dobro reagira na unos organskih i mineralnih gnojiva pri čemu se ne smije unositi veće količine dušika jer dolazi do prevelike bujnosti i vegetacije. U odnosu na dušik u tlo treba unijeti dvostruko više fosfora i trostruko više kalija.

Rezidba mugranja, na koju vrlo dobro reagira, sastoji se u prikraćivanju previsokih grana, odstranjivanju vodopija i brojnih jednogodišnjih izboja koji se javljaju na panju. Krošnje se rezidbom formiraju u pravilan uzgojni oblik a sredina krošnje drži prozračnom. Mugranj je vrlo otporan na štetnike i dovoljno ga je tijekom zime prskati modrom galicom.

Plod je najpogodnije brati krajem rujna mjeseca i u listopadu pri čemu se treba paziti da ne dođe do pucanja kore što se u pravilu događa kada poslije dugog ljetnog sušnog razdoblja počnu padati obilne jesenje kiše. Raspuknuti plod treba odmah ubrati jer se vrlo brzo kvari. Također treba paziti da se plod ne ubere prerano jer on jednom ubran više ne zrije pa ostaje trajno vrlo kiseo a zrna mu nisu crvena već bijele boje. Zato je narod iskustveno zaključio da je mugranj najoptimalnije brati po blagdanu Sv. Kuzma i Damijana.

Ubrani, zdravi plod može se održati svježim i ukusnim na sobnoj temperaturi do tjedan, dva tjedna a u hladnjaku i do četiri tjedna. Zrna iz ploda najbolje je izvaditi, kako mi »po našu« kažemo »omulit« na način da nožem odrežemo gornji dio (krunu) i donji dio (pe-

teljku) pazeći pri tome da se ne zareže preduboko i oštete zrna. Zatim se nožem zareže obod ploda s obje strane i rukama rastvori na dvije polutke a ona strpljivo i pažljivo »muli« - odvaja zrna odvajajući pri tome vanjsku koru i unutarnje pregrade. Ovako odvojena zrna najbolje je odmah konzumirati a ako su preki-sela može se u zdjelu sa zrnjem dodati i žličica šećera. Očišćena zrna mugranja koriste se kao vrlo ukusan i dekorativan dodatak voćnim salatama a mogu se i pohraniti u ledenici. Od zrna se može napraviti vrlo ukusan, hranjiv i ljekovit sirup koji se koristi kao napitak (razblažen vodom) kao dodatak raznim koktelima, sladoledima ili desertima.

Postoji jedan vrlo zanimljiv i jednostavan način kako su naši stari u vrijeme kada nije bilo hladnjaka i ledenica pohranjivali mugranj

da što duže ostane svjež. Mugranj bi ubrali na način da na njemu ostane dulja peteljka - otprilike širine četiri prsta - i na tu bi peteljku nabili jedan krumpir. Ovakak mugranj će ostati još dugo svjež i može se konzumirati gotovo i do veljače - uvjerite se i sami.

Sve što je izneseno u ovom prilogu o mugranju ukazuje na nepobitnu činjenicu da će ova voćka u budućnosti sigurno pronaći svoje mjesto koje zaslužuje. Ponajviše zbog toga što za nju na našem otoku vladaju gotovo optimalni klimatski uvjeti a interes za mugranj na evropskom tržištu sve je veći. Sve se više traži kao svježeg, zdrava voćka a i u prehrambenoj industriji kao sirovina za proizvodnju sokova.

Jedan suvremeni nasad mugranja zasigurno bi radišnom poljoprivredniku donio prihod veći od onog koji danas donosi nasad maslina

a sve to uz manje troškova i uložnog rada.

Dok se ne uvjerimo u narečene tvrdnje i doživimo da se i u nas zasadi prvi nasad mugranja, posadimo u svojoj okućnici barem jedan i uživajmo u njegovom dekorativnom izgledu te u njegovim sočnim, ukusnim i ljekovitim plodovima.

SIRUP OD MUGRANJA

500 grama mugranja (očišćenih zrna)
350 grama smeđeg šećera

Pomiješati zrna mugranja i šećer te ih staviti u staklenu bocu. Držati u boci 3 - 4 dana uz svakodnevno miješanje. Potom precijediti sirup, staviti u odgovarajuću bocu i držati u hladnjaku.

Ljubo Galjanić

MOJIH ŠIJEST

»Pišite judi, pišite«, rekao bi Ljubo svaki put kada bismo se videli i počeli govorit o puntarskim temama. A o čemu pisat? Kako. Sve je puno lagje kada se govori, i puno barže. Pa ipak uvukla mi se ta rečenica u glavu i neda mi mira. Kako pisat? Književni ili »puntarski«. Ja sam ipak furešta s popriličnim »stažom« u Puntima - »mojoj Puntima«, kako znam reći a kako i ne bi kada sam tolike godine ovdje. Tu je sada moja fameja, moj muž i moja djeca.

Jako sam ponosna na ovaj naš »fuoj«, na trud naših ljudi koji se zalažu da se običaji i jezik na zaborave, da sve otmu zaboravu i tako sačuvaju za našu djecu i unuke. Voljela bi da se i moja »kajkavština« na takav način bori s zaboravom.

Pisati, pisati, a o čemu? Toliko je tema, a opet pisati, pisati! Ja ću vam pisati o mojim ljubimicama. Pisat ću vam od Mekice, Beline; Mini; Bjanke, Bebe i mojoj Koki. Ima tu i jedna Beti ali ona je druga priča, možda drugi put.

Svaka od njih, mojih ljubimica dobila je ime po nečemu što je karakteristično samo za nju. Mekica aš je od duobre matere ka se zvala Maza. Belina je bijela koza zis rozi i prišla je zis Lošinja. Mini, aš je bila jako mala kada se je skotila. Bjanke, aš je loštešo bijela ma nima rozi. Beba, aš je bila sila lijep kozlić kada je bila mala. Koki je najmlaja i vavek bi se kokolala, samo bi se klala vaf krilo i vavek se riva vaf mene i kako ju onda ne pustit za pašu?

Ono što je svima zajedničko je moja ljubav prema njima. Od kada sen se oženila vaf Punte, vavek smo imeli kozu. Hodile su jena za drugu, svaki put kada bi kua krepala, zimali smo novu a zadnja leta kako bi ka partila - od krivolovci ol lovci, za dišpet bih pustila za pašu po dva kozlića - kozice. Tako smo prišli do ovoga broja sada. A moje su koze pitome, duobre mlekarice i od njihovoga mleka pride sila duobri sir i skuta. Ki got provua sir ol skutu pita još i nigdar ga ni dosta.

Veliki je to posal aš se okuri rano stat, puoć mlijest pa onda puoć na posal. Pa prit zis posla, udelat sir i opet puoć na posal, prit doma i barzo teć mlijest, kadagot je već i škuro i tako svaki buožji duan. Ma..., kada se neš voji ni niš teško.

A da su koze furbe i dešpetljive to već svaki znua. Takove su i ove moje, hodiju vanka zis ograjice, jušto najviše onda kada imaju muali kozlići, tako da ih po-

kažu onim ki ih pokle omakaraju. Ol ih išćen po ograjicah, blejen, zoven a one stojiju cito i ni glasa od njih. Kadagot se dogodi da ih okuri popejat vaf Puntu, aš su buolne one ol kozlići. Kadagot se popejaju vaf makine kako šinjore vaf Lošinj u veterinaru. Tako je bilo pasu-noga leta kada smo Bijanku klali vaf geppek od auta i šli vaf Lošinj. Bil je već šijesti mesec i turisti su lijepo špašizali po gradu a mi smo prišli zis auton kroz grad do ambulante. Onda smo parkirali, ja sen otvorila geppek od auta i moja je Bjanke lijepo skočila vanka, na cestu, malo pogjedala okolo, digla repić i za manu pomalo šla u vetrinaru. Turisti su gjedali to čudo aš vero se ne vidi svaki dan da judi mesto pasa po gradu špašizaju zis kozu.

Imelo bi se još puno, puno toga za napisat i forši ni pijet broji ovoga našega foja ne bi bilo dosta ma za sada toliko do nekoga drugoga puta.

Vesna Toić

MUALI ZIS PUNTE

Jedan muali zis Punte bil je na Svjetskom kongresu informatičke tehnologije vaf Kuala Lumpuru /Malezija/ i daržual govor na engliješkom zajiku pred tri i puol mijuari judi zis cijeloga svijeta.

Puartil je na vijujaj put Praha, Osora, arivual na nautiku vaf Lošinj, navigual, šal na fakultet vaf Zagreb, oženil se, tornual zis fameju vaf Lošinj i opet za vavek šal vaf Zagreb.

Muali zis Punte hodil je na našu puntarsku skulu, kede se ni učilo engliješki, sve je brižan moral naučit pokle.

Vavek se pitual, muali zis Punte, habajuć štuorije pod pokrivicu, kako su naši noni navigali na jidra, kakof je to svijet, koliko je dalgo od naše Punte.

Sada kada sen još malo i ja nono - muali zis Punte je pasual svijet - ne zis vaporon, nego zis aeroplanon. Sada i ja znuan kakov je svijet i koliko je dalgo od pokrvice.

Muali svaki put mora povijeć štuorije po svijetu od svoje Punte, od detinjstva, o mojien parvom vijaju vaf Lošinj zis »Proleteron« kada smo šli zijet moju martvu mater i sprovodili ju vaf cimituorij.

Imijel sen 9 godišć.

Deboto 50 godišć pokle, svako malo tornuan vaf razred zis Renaton, Đordanon i Nadicon, pametin se meštra Romana i njegovoga škujavoga trenča.

Za Vazan sen bil na mise u Svijetoga Mikule vaf Lošinju, kuntrual sen Linu Badurinjevu spomenul se Badija i Brankice, oštarije u Dumina kede sen parvi put igruval briškulu, trešetu i trijunf.

Zuač svi mi ki smo šli ća zis Punte pišemo samo od vremena kada smo bili deca, a ne govorimo od Punte danas?

Forši bi uteli fermat vrijeme kuo pasuje zbuande našega vapura tuta forca, fermat igre graničara na skule, tornat nazad kada su neki od naših najdražih još bili zis nami.

Ja bin utijel čut gluas moje none Žuve kua je zi-

jala: » Fiore hodi doma na obed«, utijel bin se vozit na motoru zis mojin zermuanon Ugon, habat štuorije od gvijere od mojega brata Tonina, hodit plavat na Ul.

Na žalost moral sen puoć vaf Kinu gijedat najveću gromaču na svijetu (kako da ih vaf Punte ni), u Japan gijedat kako cvatu trešnje, (kako da ih vaf Punte ni), u Šangaj gjedat najveći gratačelo kako se finjuje, u Seulu na pijace kupovat žižule za moju ženu Snježanu i opet se spomenut naše žižule vaf tarsju, murve, pokrvice... Muali zis Punte još malo bit će nono i povedat će vnuku štuorije od Punte, štuorije od cijeloga svijeta po kijen je letijel zis aeroplanon, ma nijeće bit pokrvice, ku su posekli, da mu povijedan štuorije pred misu.

Spomenut ću se i Franine Tomovoga i Dinka Mića, Kremenića bez ruke, Štefe, Beneta i kume Darinke, muali zis Punte na vijaju po svijetu - a Punte moje mladosti više ni.

Vaf Puntu moje mladosti prišli su neki drugi judi kih ja nisen videl kada smo zis Miron Zorovićen hodili vaf Svijeti Martin, ol kada je Nevio Kosić kjencal na crijekve.

Zis Punte moje mladosti puartili su Matušuani, Badurine, Lazarići, Lekići, Galjanići, Pinezići, ...a neki su šli na zadnji vijujaj put cimituorija.

Pametin se Doloreš ku sen kuntrual vaf New Yorku, na jenuon vijujaju po svijetu, a muali Miko mi je rekal:«Fiore će ti išćeš ovuda?»

Kolede, ruožice od divuojki, kaić zis Ula pod pomajićen.... škrebetuajne, fionde, šćukanice, sve je to ustalo vaf Punte moje mladosti.

Vijujaji me tiraju po svijetu i jušto čekan vnuka da pride i posede se na moja kolena da mu povijedan štuorije od moje mladosti.

Malo štof od posla, dobil sen cukar, pomalo se parićuju zadnji vijaji muoga života, forši će i puome prit »Proleter« i ponest me kol moje pokuojne matere i none Žuve, ne na cimituorij, nego na nebo ozguor Varoša, moje Punte.

Fiore Zorović

Halabura je jedan sila fuguož šlovek ki za niš nima pacijence i sve dela ala mata. Najedanput mu zalampua i pride namisal da neš mara udelat pak onda deboto isti momijent pusti ono će je do sada delal i kako vetar se hiti na novi posal.

Sve dela na refuli, prez mislet i razmislit kako će udelat, če vajua udelat parvo a če pride pokle. Svaki posal pošne delat zis velu voju, vaf glavine mu je samo misal da to udeli i če barže fini. Vaf to vrijeme ne šoportua da mu ki če reče ol prigovori, ol da mu, ne daj Bože ki reče da se to more i na drugi muod udelat.

Delaju runjua, brontulua, više puti i zabeštiuma. Vavek mu neš fali, puaci i ne grije od ruke i onda su mu svi drugi krivi, samo uon ne.

Sve dela na teknjicu, skuače od posla na posal,svakon ki mu pride blizu neš nervuožo kuntreštujuc špjeguje. Kada ga kuntruaš pari ti se da ni uon suan ne znua kamo grije ni kan se je uputil.

Uon će ti na dalgo i na široko špjegevat da to će dela mara bit baš tako i da: »Oštija, tar se znua« uon to najboje dela.

Za boje kapit kakof je uon halabura, povijec ćemo van če mu se sve dogodi kaka ide namore na ligne. Na fugu skoči na kaić za prit prije drugih na pozicijuon i nanke kaić ne oseka od zadnjega dažja, pa zmoči postoli i kalcete. Ako vidi da je na kuon kaiću ki latil lignu šubito mu se blizu koštua i od vele fuge i ingordižje

KANTUNIĆ OD BESIJED HALABURA

hiti mu peškafondo vaf kaić. Kada mu se ligna zakuči, mesto pomalo i dištiježo dvizat, potiježe najlon kako mato pa mu na puol muora ligna uteče a gore parnese samo kračić.

Nervuožo i fuguožo dvižuć, najlon pohita po pajuolu i još ga zis nogami zmasti, pa kada ga drugi put šmarkne sve mu se ingropua. Onda beštiuma i mesto lovit pošne barzo dišgropevat, udeli još veći kažin od gropi, hiti sve pod ban- ket i zame drugu tunju.

Halabura je dofin od vele fuge i ingordižje, jedanput peškafondo hitil vaf kotlić a lignu vaf muore. Ni to mu ni dosta i nikako da se kalmua i neč učini kako Buoh zapovijeda. Kada tornua vaf porat, na armiž, koštua zis velu brivu, bubne vaf mulić, zaševeri i deboto se prehiti i aštu razbije. Halaburi nikada dosta pa kada se je finalmente armižual ide oprat kotlić od ono malo čarnila pošmarcanoga po kuvijerte i muruade. Zame bujuol, vaf kuon su mu one dvije brižne laćene ligne, zagrabi malo vode pa mu i one padu vaf muore.

I tako halabura, kako halabura, od velih čakul, fuge i pretijež, pride doma muokrih rukavi do lahta, i bragiješ do kolena, noseć špuorki bujolić vaf komu je na dnu ustual takuan jedan muali bokunić kračića od ligne.

Ljubo Galjanić

BLAGOSLOV KUĆ

Vaf vrijeme Božićnih bluagdani, po užuance su se blagoslivjale kuće. Najprije kuće po selu a onda po Božiću i stuani. Neki su stuani dosta dalgo od sela pa je pop, da mu bude lagje, na stani hodil na tovaru.

Tako je jašuć na tovaru pop prišal na stuan od Jakina i njegove žene Andrijuane. Zabatil je na vruata, kuća otvorena a vaf kuće nikoga. Pero čul je neki gluasi dole vaf konobe. Šal je dole e onde videl kako ga Jakin i žena pruonti čekaju aš su znali da pop ima prit.

Na pruzne bačve kua je bila prekopićena bil je pruonti pijat zis narezanin paršuton i domuaćin siron, namočene pašamete i bocun vina. Pozdravili su se, malo počakulali, pojeli i popili.

Onda pop pita Jakina: »Kako van je ovo leto rodil kumpir«? »Juako dobro«, odgovoril mu je Jakin. »Eko velečasni, ćete zijet doma dvije vreće kumpira«. »A kako van je rodila kapula«? pita pop. »Ma nikad boje«, odgovuara Jakin. »Zante velečasni ove tri rešte«, Na to će pop: »Siguro van je i gruožije dobro rodilo«? »Da dobro, targatva, hvala Bogu, ni mogla puoć boje« odgovoril je Jakin. »Kako vidite sve su bačve palne a vino nan je kako rosolio. Provuajte velečasni kuo van je najboje pa ću van natočit batalugu za ponest doma«.

Prije blagoslova, Jakin je z'bocuna natočil na pijat vino i dual popu neka popije. Uon je po tuon blagoslovil kuću i njih, napartil na tovara kumpir, kapulu i batalugu vina, zajahal i puartil doma. Još ih je i mašuć pozdravjual i poručil da će in to sve Buoh platit.

Kada su ustali suami, Andrijuana će mužu: »Zuač si dual popu vino pit zis

pjata a ne zis bukalete«? Jakin ju je pogijedal i odgovoril: »Ma budi pametna Andrijuana, za pit z'bukalete moraš nagnut gluvu na gore pa bi pop videl kako na grijede visiju paršuti, kobasice i prašćevina, si kapila«!

Ivan Lovrić

DOTRINA

Na dotrine (vjeronauk) je bila beseda o Svijeton Duhu, ma deca, kua su to već i od prije učila, to nisu vero nikako mogli alavija kapit. Zato se je pop prija dogovoril zis sekrestuanom da ćapaju jenoga bijeloga goluba i neka se uon zakrije vaf sakreštiju, neka goluba darži vaf rukah i kada pop decuan reče »Duh svijeti poleti«, nega pusti goluba.

Tako su se lijepo dakordali i na dotrine je sekrestuan zakrijen vaf sakrištije daržual goluba i čekal komuandu.

Pop je decuan špjegecual: »Eto djeco, kada ja pozovem Duha Svetoga, poletjet će bijeli golub koji je u stvari Sveti Duh«. I tako je pop pošnel govorit: »Duše Sveti poleti ovom salom« i čekal, čekal, pero niš ni poletelo. Onda je još malo jače zvual »Sveti Duše poleti« i opet ni niš poletelo ma se od sakreštije čul gluas: »Ne more, krepual je«. Pop je barže boje skočil do sakreštije i pitual sekrestuana će se je dogodilo a uon mu je odgovoril: »Pope muoj, utijel mi je zletet pa sen ga malo jače stisnul a uon se je zadavil«.

MUOJ GRIJEH

Šal se je Ive spovijec kol popa, pokjeknul se je, zmlil Djelo kajanja i pop pita: »Što ste zgriješili?«, a Ive mu odgovori: »Ma, ja sen se oženil«. Pop se začudil i opeda ga pita: »Ali, recite, što ste sagriješili«?, a Ive će: »Ma ja sen se oženil«. Na to mu pop odgovori: »Ali to nije grijeh«, a Ive će na to: »Ma ja se kajen«!

Ivan Lovrić

PETER IVANUŠA

ZLATNI LAV S OTOKA

U prošlom, sedmom broju »Puntarskog foja« objavili smo nastavak knjige »Zlatni lav s otoka« koju je napisao Peter Ivanuša, dugogodišnji redoviti posjetitelj i veliki zaljubljenik u Puntu Križa. Petar, kako su ga svi u Puntu zvali, rodio se 1934. u Novom Mestu, Slovenija a nažalost, prerano umro 1991. godine.

U ovom broju objavljujemo drugi nastavak njegove knjige, koju je sa slovenskog jezika prevela njegova kćerka Mateja Koefer - Matejka, te mu se na ovaj način odužujemo na njegovoj velikoj ljubavi i vjernosti Puntu Križa.

IV Krijumčarska špilja

Prećicom su prešli šumu i ubrzo bili na obali koja se blago spuštala prema moru. Na desnoj strani ugledali su pješčani zaljev, na njegovim rubovima žal a strmo iznad njih prostirala se gusta šuma. Na lijevoj strani bile su Podstene, koje su počinjale žalom dok su se iznad njega uzdizale visoke stijene. Bilo je očito da se tamo moglo doći samo s kopna te da je i tu put bio vrlo loš i neprohodan.

»Nisam znao da ljudi na moru moraju biti alpinisti«, izjavio je Đoni, koji se prvi počeo spuštati prema zaljevu.

»Što je, ne idete li vi za mnom?« Svi, a pogotovo djevojke, zbunjeno su ga gledali.

»Bolje da pričekamo i vidimo kako ćeš se ti spustiti i pasti«, izjavio je Čibe. Međutim, Đoni je spretno i sretno stigao na cilj.

»Kukavice, nije tako opasno kako se odozgo čini, da vam donesem ljestve i tepih, gospodo?«

Odvažili su se i pomalo krenuli za njim. Majda je do Đonija stigla prva, a Lena baš i nije bila spretna.

»Baš fenomenalno«, zadovoljno je uskliknuo Čibe, »Ako se ne varam, otvori pećine su tamo iza, prema rtu.«

»Moramo se čuvati stijena koje su tu uz obalu«, upozorila je Lena, »Zar ste zaboravili što je rekao upravnik.«

»Ma daj, kao da smo djeca«, prigovarao je Đoni, »Nisam glup da se tu razbijem kao trula barka.«

»Da, da, ti imaš kompas u glavi«, zezao je Pero.

»Nemam ga u glavi, ali zato imam

oči, hajde idemo.«

»Pokušajmo tamo preko onih gropa«, rekla je Majda i pokazala na strmu obalu na južnoj strani. »Mislim da se možemo popeti preko rta.«

»Ja bih radije plivajući«, odlučno je rekla Lena »Preko gropa je opasno, idite vi ako hoćete.«

Čibe i Pero dijelili su njeno mišljenje, a Đoniju se više sviđao Majdin prijedlog.

»Ja sam za put po suhome, zašto se moćit, vidimo se kod špilje.«

Krenuli su svaki svojim putem. Majda i Đoni pješice, a ostali plivajući i odmah uvidjeli da su brži. Otvorio im se pogled na visoke grote u kojima je more izgubilo duboke udubine.

»Hej, čekajte nas«, viknuo je Đoni mukotrpno se penjući.

»Požurite«, doviknuo im je Pero.

»Ne možemo naprijed ni nazad, sve je sklisko i glatko«, viknuo je Đoni.

»Skočite u more«, predložio je Čibe.

»Pazi Đoni, more je mokro«, zafrika-vao se Pero.

Majda je odmah poslušala savjet i skočila u more. Đoni je neko vrijeme razmišljao pa je skočio i on jer je uvidio da kopnom dalje ne može.

»Ne možeš ni zamisliti kako su te stijene skliske«, puhao je Đoni dok mu je glava izvirivala iz mora. »Nemaš gdje staviti nogu i ne možeš se za ništa uhvatiti rukom.«

»Tako ti i treba, kad uvijek guraš po svom i nikada ne želiš priznati da i ti možeš pogriješiti«, korio ga je Čibe.

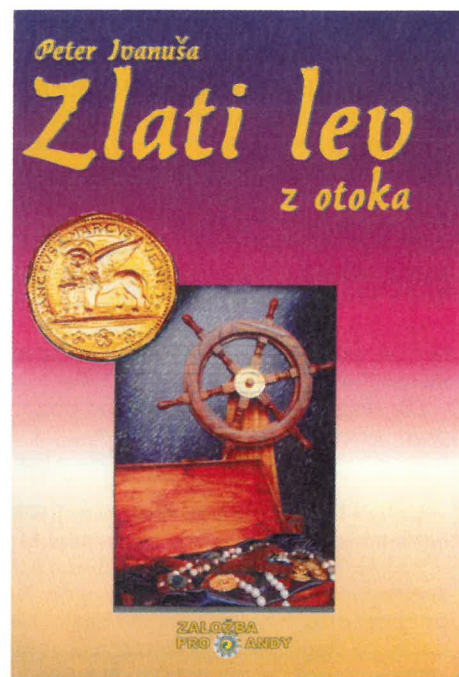
»Ma dobro, mislio sam da se može proći kopnom«

Plivali su prema otvoru špilje koji je provirivao iz mora. Kad su se približili, čuli su neko čudno klokoćanje. Pero je već htio zaviriti u špilju, ali se predomislio.

»Bolje ne, nikada se ne zna što te čeka unutra a i jako je usko« - zaključili su svi.

»Društvo, tamo je još jedan otvor, veći od ovog«, uzviknula je Lena.

Iza stijena ukazala su im se još dva otvora. Prvi je očito bio samo produžetak drugog, koji se otvarao kao kakvo ždrijelo, kao da želi progutati neželjene goste.

»Zaplivajmo unutra«, predložio je Čibe.

»Kako znaš što je u toj špilji«, omaklo se Peri.

»Ako je špilja duboka unutra ćemo biti u tami«, bojažljivo je rekao Đoni.

»Možda je unutra zmaj sa sedam glava i četiri repa za glupu djecu«, uzvratila je Majda.

»Ja ne idem unutra, ostajem vani«, odlučila je Lena.

»Kukavice«, procijedila je kroz zube Majda i uplivala u špilju.

»Sramite se dečki, gusar će nas svih preteći«, planuo je Čibe.

»Pa dobro, probajmo i mi«, ojunao se Đoni, pa ni Pero nije mogao natrag.

»Nasukala sam se«, odjednom su začuli Majdin glas.

»Pa podigni se na noge«, predložio je Čibe.

Majda se polako pridigla, radoznalo i sa strahom gledala okolo, bojeći se da joj se u špilji nešto ne sruši na glavu. Svi su zastali, nisu imali hrabrosti krenuti dalje.

»Vidite li što?«, viknula je Lena izvan špilje.

»Ništa naročito«, javio se Pero, okrenuvši se prema njoj.

Čibe je počeo ulaziti u špilju. Nogama je oprezno pipkao po tlu, bojeći se da ne propadne u kakvu udubinu. Uskoro je uvidio da mu je more u tom dijelu špilje samo do koljena. Okrenuo se prema otvoru špilje i ugledao tri sjene. Bili su to njegovi prijatelji i izgledali su kao da će svakog trenu

pobjeći. Stisnulo ga je u grlu od same pomisli da bi u špilji mogao ostati sam. Bilo ga je strah.

»Što je sada s vama«, viknuo je i sam sebe uplašio vlastitim glasom i jekom koja je nastala.

Trznuli su se i ostali, naježiviši se od snažne jeke.

»Da, da, da li je sve u redu Čibe?«, mucao je Đoni.

»Pa je, dođite ovamo«, hrabrio je sam sebe Čibe.

»Da li je špilja duboka?«, pitala je Majda.

»Nisam još došao do kraja, ali se vidi da more ne seže do dna špilje«.

»Čekajte malo, što je sad?«, upitao je Pero, »plima ili oseka«.

Svi su se trgli, na to do sada nitko nije ni pomislio. Što bi se desilo da se more naglo podigne i zatvori im izlaz? Koliko se more uopće može podignuti?

»Nije bitno«, prvi se snašao Čibe, »Znam da na Jadranu razlika između plime i oseke nije velika i da se one ne izmjenjuju tako brzo«.

Odlučno je krenuo dalje, zakoračio dublje u špilju i uskoro stao na dno do kojeg more nije dosizalo. U špilji je bilo hladnije nego vani, a ispred njega bila je potpuna tama. Sagnuo se, podigao jedan kamen i bacio ga u tamu ispred sebe. Kamen je ubrzo udario u nešto pred njim što je bilo znak da je kraj špilje blizu. Ostala trojka je polako došla do njega dok je Lana ostala plivati ispred otvora u špilju. Još se uvijek nije mogla osloboditi straha i ući u špilju.

»Otplivat ću još malo dalje da vidim što je naprijed«, doviknula im je Lena i više ju iz špilje nisu mogli vidjeti.

»Što ako pronađemo gusarsko blago?«, upitala je Majda.

»Da i još Ali Babu i četrdeset razbojnika«, dodao je Đoni.

»Ili barem krijumčarsko blago«, nije odustajala Majda. »Pogledajte, ove su stijene kao police, odlične za odlaganje stvari kao u skladištu«.

Oči su im se potpuno privikle na tamu pa su na bočnoj stijeni ugledali nešto poput police, a iznad nje otvor, koji se produžavao naprijed u stijenu. Čibe je opet uzeo kamen i bacio ga u taj otvor. Kamen se nije vratio, već je nestao u dubinu rupe.

»Ovdje je prilično duboko«, izjavio je.

»Zamislite, idealno skrovište za krijumčare«, bila je oduševljena Majda. »Čamcem bi ovdje doveli blago, tu ga iskricali i sakrili, a zatim bi ga došli ponovo uzeti«.

»Majda«, zagledao se Pero u nju, »postoji li ijedna gusarska, krijumčarska ili pustolovna knjiga koju ti nisi pročitala?«

»Pa možda i postoji, one koje su u školskoj i gradskoj knjižnici sam sve pročitala«.

»Tako se i meni čini«, uzvratilo je Pero.

Špilja i nije bila bog zna kako zanimljiva, osim što su se na svodu vidjele male sige boje bijele kave.

»Zar ne bi bilo bolje da izađemo odavde, meni je već hladno«, rekao je Đoni.

»Da i nama je već zima«, rekao je Čibe, zagazio u more i krenuo prema izlazu. Svi su mu se rado pridružili. Kada su izašli shvatili su da nema Lene. Otplivali su od obale a zatim prema jugu kamo se ona ranije uputila. Pretraživali su more i obale ali Lene nije bilo.

»Kamo je nestala?, da joj se nije nešto desilo?«, zabrinula se Majda. »Pozovimo je.«

Zvali su i urlali punim plućima, ali odgovora nije bilo. Nastavili su plivati uokolo i tražili morem Leninu glavu. Ponovi su je dozivali. Kada su već bili dobro zabrinuti, začuli su iza sebe njen glas.

»Pa što se tako derete?«

U tom su se trenu okrenuli, ugledali su prekrasnu uvalu do koje se kopnom nije moglo doći nego jedino s morske strane. Lena je tamo mirno ležala i gledala ih.

»Glupačo«, ljutito je vikao Đoni, prskajući svud oko sebe kao da morem plaši jato riba.

»Zašto me vrijeđaš«, nevino ga je upitala Lena. »Mirno se sunčam i čekam kad ćete vi doći, a vi se derete kao da sa vas deru kožu.«

»Mi te tražimo, zabrinuli smo zbog tebe, a ti nam se iza leđa smiješ«.

»Nije istina, dođite ovamo, tu je baš udobno.«

Izašli su na kopno i kao gušterice pobjegli na žal. Ušutjeli su i grijali se na toplom suncu.

»Dok ste vi istraživali špilju ja sam razgledala obalu«, prva je prekinula

šutnju Lena. »Tamo naprijed ima još nekoliko špilja ali su manje od ove. Mislim da se ne isplati da ih istražujemo. U njima nema ničeg posebnog. A vi? Jeste li otkrili nešto zanimljivo?«

»Majda misli da je otkrila skladište krijumčara ali bez njihovog blaga«, odgovorio je Pero. »Možda su nekada ovim prostorima stvarno lutali takvi tipovi«.

»U staroj je Jugi ovdje negdje bila granica između Jugoslavije i Italije«, razmišljao je Čibe. »Moguće je da su ljudi, ovdje na morskoj granici krijumčarili, ali mislim da možemo biti uvjereni da ništa nećemo pronaći. Ako je ičega i bilo, to su ljudi već davno pronašli i razvukli na sve strane«.

Imaš pravo, ali ne smijemo odustati i razočarati se ako ne otkrijemo Ameriku«, hrabrila ih je Lena.

»Tako je, naš je zadatak da istražujemo i da pokušamo otkriti nešto novo«, zaključio je Čibe.

Svatko je od njih u svojim mislima razmišljao da li će se morati pomiriti sa stvarnošću da na ferijama neće doživjeti ništa uzbudljivo, da li će se kućama vratiti kao ostali, obični turisti i da se neće moći pohvaliti nekim zanimljivim otkrićem.

Ležali su na žalu i sunčali se na suncu. Jedino se Majda zavukla ispod velike stijene i pronašla malo hladovine. Čibe se zagledao preko mora u samotnan otočić. Lena je zurila u nebo, uzalud tražeći oblačić. Pero i Đoni su sjedili na obali i bacali kamenčiće u more. Bili su pomalo razočarani jer im je prvi istraživački pohod neslavno propao.

»Da pokušamo preplivati na drugu obalu zaljeva«, skoro se sam za sebe upitao Đoni.

»Pa nije daleko«, kroz zube je tiho prozborio Pero.

»Možemo se takmičiti tko će prvi preplivati prijeko?«

»Pa može, što kažete na to cure? Hoćete li moći?«

»Zašto ne«, uvrijeđeno su odgovorile cure.

»Idemo«, odlučio je Čibe. »Ali polako, nismo još u formi da bi se takmičili.«

Svi su ustali, zakoračili u plićak i polako se plivajući uputili na suprotnu stranu zaljeva. Kad su bili na posljednjoj trećini puta uz njih je prošao jedan čamac. Valovi koje je napravio,

nježno su ih pomilovali. Skoro im je bilo žao kada su prestali i more se ponovo smirilo. Umorni, skoro bez daha doplivali su na obalu i sjeli na glatke grote. Ova je strana zaljeva bila sasvim drukčija od druge, na kojoj je bio njihov tabor. Bila je pusta, a raslinje vrlo nisko. Na suprotnoj su strani vidjeli jedino zgradu kuhinje, skladište i dvije, tri ruševine pored njih. Tabor se od šume nije vidio. Njihovi su se šatori nestali, skrili u gustoj šumi, sve je izgledalo kao neka čarolija.

Strah u grmlju i kosti u jami

»Kada smo već ovdje pođimo do Mikložana«, prva se oglasila Majda. Začudeno su se pogledali. Majda je stvarno bila dosadna s tim Mikložanom. Nije im se baš dalo da se vuku po tom grmlju u kupaćim kostimima i bosu. Osim toga bili su pomalo razočarani što u špilji nisu otkrili ništa zanimljivo te su se u sebi pitali što na Mikložanu može biti osim one stare kuće.

»Zašto ste uvijek tako bez volje kad ja nešto predložim«.

»Previše je toplo«, odgovorio je Pero.

»Lijeni ste, to je sve. Ideš li sa mnom Lena?«

»Idemo, i tako mi je svejedno budem li tu sjedila ili hodala, ako mi se ne bude sviđalo, lako ću se vratiti«.

Dečki su još uvijek nezainteresirano sjedili i gledali preko zaljeva.

»Dobro, onda idemo same«, rekla je Majda. Čim su se djevojke izgubile iza prvog žbunja, digli su se i dečki te kre-

nuli za njima. Nakon nekog vremena nešto je zašuškalo iza njih. Skrile su se i čekale. Kad su vidjele da su to dečki koji ih slijede, htjele su ih uplašiti ali im to nije uspjelo. Dečki su im samo uputili par podrugljivih riječi te su svi zajedno krenuli uzbrdicom. Tražili su najpovoljniji put. Dugo su hodali pazeći da se bosih nogu na nešto ne nabodu. Na jednoj su čistini naišli na pravu plantažu nekakvog bodljikavog cvijeta. Đoni je to čudo prvi upoznao na najbolnji način.

»Tristo mu vragova«, zajaukao je »Puni su mi tabani tih bodlji«. Odskočio je u stranu, sjeo i počeo ih vaditi.

»Moraš pažljivije gledati kuda hođaš«, opomenuo ga je Čibe.

»Sad je kasno, dođi i pomogni mi da se riješim tih bodljika«.

Ubrzo su u tomu uspjeli i nastavili dalje pomno pazeći kuda hodaju.

Nakon što su se udaljili stotinjak metara od obale naišli su na visoki kameneri zid, koji im je presjekao put. Iza tog zida sve je izgledalo nekako drukčije, uređenije. Preskočili su zid i nastavili.

I onda se desilo! Nešto se u grmlju naglo pomaklo. Okamenili su se a nadalje je opet sve bilo potpuno mirno i tiho.

»Što je to bilo Čibe«?, upitao je Pero.

»Ne znam, šuti!«, šaptao je on.

»Vidite duhove«, ojunacio se Đoni i prvi krenuo.

Tada je u istinu sve opet počelo, još više i snažnije. Nekoliko koraka ispred njih grozno je šušnulo, nešto bijelo se vinulo u zrak a zatim istog trena nestalo. Potom isto s lijeve strane, pa opet s desne, a usto su ugledali i neko crno stvorenje. Čuli su se vrlo neobični zvukovi, divlji, kao da je nešto i jaukalo. Naježili su se od straha, ušutjeli i stali a zatim je Đoni viknuo: »Bježimo«.

U trenu su se okrenuli i počeli bježati putem kojim su i došli. U sekundi su već bili kod zida i preskočili ga. Jureći kroz žbunje nisu se obazirali na granje koje ih je grebalo po cijelom tijelu. Na koncu su ipak zastali i pogledali se bez daha.

»Nema Majde«, skoro je plaćući prozborila Lana.

Nijemo su se osvrtni, Majde stvarno nije bilo. Više se ni cvrči nisu čuli.

Što sada? Što se dogodilo s Majdom? Pa malo je prije bila s njima!

»Moramo natrag«, skoro je mucajući rekao Čibe, »Ne možemo je samo tako ostaviti«.

»Zar nije opasno?«, uplašeno je upitala Lena.

Pošto više ništa neobično nisu čuli, strah je pomalo popuštao, ali su i dalje bili vrlo zabrinuti zbog Majde. Morali su je potražiti, što ako je pala i povrijedila se. Zastajkujući polako su se počeli vraćati spremni da ponovo pobjegnu. Nakon desetak metara začuli su nekakve zvukove slične mumljanju. Trebalo im je puno snage i hrabrosti da opet ne pobjegnu.

»Majda«, oprezno je dozivao Čibe.

»Da, tu sam«, začuli su je.

»Pa gdje si?«, zvala je Lena.

»Tu, dolje«, muklo je odzvanjao Majdin glas.

»Dolje, gdje?«

Osvrtali su se uokolo vrlo iznenađeni. Stali su pored velikog grmlja i u zemlji ugledali rupu koja baš i nije bila tako duboka, ali su joj stranice bile vrlo strme. Majda iz nje nije mogla sama izaći.

»Jesi li dobro?«, svi su zapitali u isti čas.

»Jesam, samo iz jame ne mogu sama, a mislim da sam nešto i otkrila«, mumljala je Majda.

Odmah su zaboravili na strah, kleknuli uz rub jame i sagnuli se prema rupi.

»Što si pronašla?«

»Tu sa strane je jedan produžetak jame koji se širi u veliku udubinu. Dođite dole, pogledajte sami«.

»A kako ćemo poslije izaći van?«, pitala se Lena.

»Ništa lakše od toga«, rekao je Čibe, »Napravit ćemo žive ljestve, a posljednjeg ćemo izvući od gore«.

Dečkima nije trebalo dva puta reći. Poskakali su u jamu, a Lenu su polako spustili. Jedan za drugim su ušli u bočni otvor i otkrili pravu pravcatu krašku špilju.

»Pogledajte, koliko siga ima gore«, primijetio je Pero.

»Pa i nisu tako velike, više slične na špagete«.

»Gle, tamo je čak cijeli stalak«.

»Da, pa to je pravi stalak od sige«

»Ova je špilja puno ljepša od one na Podstenama«, zaključio je Đoni, »Ali od krijumčara nema ni traga ni glasa«.

»Ovdje se jama još više produljuje«,

otkrila je Majda novi rov, koji se spuštao ravno dole.

»Baci kamen«, savjetovao je Đani

Majda ga je bacila i čula kako se kamen najprije neko vrijeme odbijao od zidova a zatim pljusnuo u vodu.

»Na dnu je voda, prilično je duboko«, glasno je razmišljao Čibe, »možda je ta jama nekako spojena s morem. Nemojte prilaziti bliže da netko ne padne u nju.«

»Bojim se, hajdemo van«, molila je Lena.

»Pa ni meni baš nije svejedno«, pridružio se Pero.

»Kukavico«, ljutito je odbrusio Đoni.

»Ti samo šuti, pa tko je gore prvi počeo bježati a u biti ne znaš ni zašto«, uzrujano je odgovorila Majda.

»Van, brzo van«, odjednom je vrišnuo Čibe.

»Kosti, kosti«, preplašeno je poskočila Lena.

U polumraku jame ugledali su hrpu kostiju pomiješanu s dlakama. Pored kostiju vidjela se čak i jedna lubanja. Stislo ih je u grlu, podigao im se želudac a srce ludo tuklo. Bilo je nevjerovatno što sve čovjek može vidjeti u mraku kada mu se oči priviknu na tamu. Trebalo je podosta vremena da najhrabriji Čibe, skupi hrabrost i pažljivije promotri što bi to moglo biti.

»Ne bojte se ljudi, mislim da znam što je to. Pogledajte, to su ostaci vune, to je ovca, valjda je pala u jamu kao i Majda, te je tu uginula.«

»Što se mene tiče može biti bilo što, ne zanima me, meni je svega dosta«, uplašeno je govorila Lena.

»Uzmimo sobom lubanju«, junačio se Đoni. »Objest ćemo je na šator kao talisman.«

»Budalo jedna, idemo već jednom van«, nervozno je odvrtila Lena. Više nije ni trena željela čekati i provukla se kroz otvor u vanjski dio jame. Ostali su odmah krenuli za njom. Pero je rukama učinio žive stepenice i tako olakšao ostalima da se podignu gore i izađu iz jame, a na kraju su gore povukli i nje ga.

»E pa ovo je stvarno bilo nešto posebno i uzbudljivo«, zadovoljno je rekla Majda i obratila se Leni, »Mislim da ćeš ti stvarno morati početi pisati dnevnik.«

»Da, samo ne smiješ napisati, kako je Majda nespretno i slučajno pala u ja-

mu«, zadirkivao je Đoni dok su hodali prema obali odakle su i došli.

»Baš me briga, ipak sam je ja našla dok si ti preplašeno bježao. Zar se ni to ne bi smjelo napisati u dnevnik?«

»Ja sam pročitao kako su neke podzemne jame otkrivene jer su neki u njih slučajno padali«, pojašnjavao je Čibe.

»A baš je Majda morala imati tu sreću«, ljubomorno je odvratio Đoni.

»Morate priznati da se na ovom Majdinom Mikložanu događaju stvari koje plaše«, rekao je Čibe na mogavši se pomiriti s činjenicom da je preplašeno bježao i nastavio, »Previše smo brzo usred bijela dana strahovima pokazali pete, morali smo skupiti hrabrost i najprije se uvjeriti što je bilo.«

Još su malo porazgovarali, sređujući dojmove te skočili u more i otplivali na drugu, suprotnu obalu.

Isplivali su na obalu i krenuli u logor. Putem su sreli učitelja, koji je vidjevši brojne ogrebotine po njihovim nogama, odmah shvatio da nešto nije u redu.

»Što ovo znači?«, upitao ih je strogim glasom. Nisu imali kamo, morali su ispričati što im se desilo, a učitelj Tone ih je ozbiljno saslušao i onda odjednom prasnu u smijeh.

»Baš ste mi pravi junaci! Bježali ste a da niste znali pred čim. Pa koji strah, bile su to samo nekužne ovce. Ovdje ih ima jer ih skoro svaka obitelj uzgaja.«

»Dobro, bile su to ovce ali zašto se čulo ono silno šuštanje i lomljava?«, upitao je Đoni

»Pa možda ste naišli na magarca, ovdje ih ima puno jer ih mještani drže umjesto konja.«

Shvatili su kako su se osramotili, mogli su i sami zaključiti da su onu lomljavu u gustom grmlju prouzročile ovce koje su bježale. Pitali su se u sebi kako to nisu shvatili kad su i u jami našli uginulu ovcu. Učitelju nisu ni rekli da su pali u jamu, jer bi im se onda još slađe smijao.

Pokunjili su se i posramljeni ostali cijelo popodne u zaljevu gdje su im bili šatori. Okupali su se, sunčali i razmišljali što im se sve dogodilo. Unatoč svemu opet nisu imali mira. U kasno popodne uputili su se do malog naselja gdje je bila gostionica. Šetali su između malih kućica, skakutali uz obalu i ponovo se vratili da starice koja je sjedila u kutu iza gostionice.

»Dobar dan«, pozdravila je Majda, znajući da je ovdje običaj da mladi pozdravljaju starije ljude iako ih ne poznaju.

»Dobar dan, dica, dobar dan«, vedro ih je pozdravila starica, »če vi delate ovdeka.«

Starica je očito bila željna razgovora pa su zastali kraj nje.

»Na odmoru smo nona«, pojasnio joj je Čibe, »malo šećemo uokolo.«

»A tako, tako, vavek morate sve pogijedat. A od kedeka ste? Ste zdalga?«

»Iz Slovenije, daleko na sjeveru«, odgovorila je Majda.

»Tako dalgo. I če van se pari kako je ovde, vas pjažua, van je dobro?«

»Lijepo je i zanimljivo«, bio je uvjerljiv Pero.

Ispričali su joj što su do sada vidjeli, ali za događaj s ovcama nisu joj rekli. Sjeli su na kamene ploče pored starice i dugo s njom veselo razgovarali. Zamalo su zakasnili na večeru pa su se žurno podigli, oprostili od starice, obećali da će još navratiti i trčeci se uputili u logor.

Nakon večere taborom je zavladao tišina, mnogi su se uputili u šetnju do naselja i gostionice, a naši su prijatelji sjeli pod borove na svoje staro mjesto. Čak se i topli zapadnjak, maestral primirio. Bonaca, kako kažu domaćini. Dugo su svi, pa čak i Đoni, šutjeli a onda je on prozborio.

»I, što ćemo?«

Nitko mu nije odgovorio, Majda ga je gledala ispod oka i tvrdoglavo šutjela, Pero je buljio u travu, a Lena je naslonjena na bor zurila u nebo. Đoni je bio nestrpljiv pa je prvi progovorio.

»Tristo mu ..., zar su vam se jezici zamrznu, svi buljite ko tele u šarena vrata, pa zar vam nije dosadilo?«

Odgovora ponovi nije bilo, samo se Majda pomakla, legla na leđa, stavila ruke pod glavu i tupo gledala u Đonija, kao da ga prvi put vidi.

»Sad mi je stvarno dosta«, uzrujao se Đoni, »neka već jednom netko progovori i predloži nešto. Ako ništa drugo onda barem neka predloži kako da ova gusarska guska od Majde dođe do Mikložana.«

»Smiri se Đoni, Mikložan je i meni primamljiv«, prokomentirao je Čibe.

»Razmišljam...«, javio se Pero

»Samo ti razmišljaj, i tako nećeš ništa pametno smisliti«, ljutio se Đoni.

»Pa razmišljam da bi bilo dobro da sutra odemo do barba Mira, koji bi nam možda mogao posuditi čamac i pokazati nam put do Mikložana«.

»Ideja ti nije liša«, zainteresirao se Čibe. »Idemo li svi zajedno ili se netko boji?«

»Onda slažem se« zaključio je Đani i dodao »Sutra odmah nakon doručka idemo do barba Mira i krećemo u osvajanje Mikložana«.

VI Čamcem preko zaljeva

Sljedeće jutro nije bilo kao prethodno. Oblaci su prekrili nebo koje više nije bilo plavo već tamnosivo.

»Ovo je naša prilika«, povikala je Majda, »neće biti vruće a i nije pogodno za kupanje«.

Nakon doručka su se javili učitelju Tonu, objasnili mu svoju namjeru da posjete Mikložan i krenuli pošto su dobili njegovu dozvolu. Stali su kod gostionice na Pogani i zamolili gostioničara da im objasni kojim putem će doći do barba Mira.

»Hote okolo vale, do one gromače onde prijeko. Ondeka su vam dvije gromače a na mezarije van je put. Pokle kada pridete do raskrižija, hote na lijevu buandu, ne morete falit!« uputio ih je gostioničar Toni.

Krenuli su obalnim putem do kraja zaljeva, a potom starim putem između gromača. Bile su tako visoke da su se izdizale iznad njihovih glava.

»Što ćemo ako nam se ovo sruši na glavu«, upitao je Đoni, nepovjerljivo gledajući kamenje na vrhu kamenog zida. »Čini mi se da ovo kamenje baš i nije čvrsto složeno«.

Svi su gotovo nesvjesno uvukli glave u ramena, pogledavajući uplašeno da im se stvarno ne sruši na glavu.

»Ma baš, tko zna koliko se već godina nije pomakao ni jedan kamen i baš će sad pasti na nas«, mrmljala je Majda.

Kada su stigli na vrh, pred njima se ukazao čaroban prizor. Iza njih bilo je naselje Pogana s gostionicom, malo iza vidjela se borova šuma njihovog mjesta logorovanja. S lijeve strane pružao se fenomenalan pogled na otvoreno more, gdje su se u daljini nazirali mali otoci. Ispred njih prostirao se dugačak zaljev sličan koritu rijeke, a s druge strane mogli su vidjeti njihovu tajanstvenu kuću na Mikložanu. Ispod njih,

na obalnom grebenu stajala je kuća barba Mira, a do nje još desetak kućica, stisnutih jedna uz drugu kao pilići uz kokoš. Ta se uvala zove Draga i doimala se nekako najskrovitija u cijelom zaljevu.

»Ovo je predivno«, vrisnula je Majda.

»Nikad ne bih pomislio da osim kuće barba Mira ovdje još nešto ima«, pametovao je Čibe.

»Mikložan, Majda, Mikložan«, podrugljivo je uzdahnuo Đoni. »Samo ispružiš ruku i već je tvoj«.

»Mrcino jedna«, ljutito je odvrtila Majda i zamahnula rukom ne bi li ga ošamarila.

Đoni se vješto izmakao, izbjegao opasnost i pojurio putem dok su ga ostali u stopu slijedili. U trenu su došli do raskršća, skrenuli lijevo gdje se put počeo naglo spuštati prema zaljevu. Stigli su na obalu i ugledali tri mulića na kojima je bilo privezano nekoliko čamaca i barka barba Mira.

»Dobro je, nismo pogriješili«, zaključio je Čibe. »Barba Miro je sigurno kući jer mu je barka tu«.

Stajali su na obali i pažljivo promatrali. Nigdje nije bilo nikoga. Naselje je bilo prazno, djelovalo je napušteno, sva su vrata na kućama bila zatvorena a iz dimnjaka se nije vidio dim. Ovdje je gospodar bio mir. Čak je i more mirovalo, čuli su se samo cvrči.

»Nevjerojatno, kakva tišina«, šaputala je Lena.

»Pa valjda su se ljudi sakrili pred gusarima«. Rekao je Đoni, gledajući Majdu.

»Prestani«, bio je ozbiljan Čibe. »Ako nitko drugi, barba Miro je sigurno tu, idemo do barke«.

Došli su do mulića i na tren zastali uz barku.

»Ja mislim da moramo do kuće«, rekla je Lena, pogledavajući okolo.

Do kuće su krenuli stepenicama koje su bile sagrađene od mora do kuće.

»Dobar dan«, rekli su svi u jedan glas iako u kući nisu nikoga vidjeli.

»Dobar dan«, začulo se iz kuće da bi tren nakon tog glasa ugledali ženu koju su pred neki dan vidjeli na čamcu s barba Miro.

»Če je duobroga?«, upitala je žena.

»Tražimo baraba Mira, mi smo iz kampa na Bokiniću, htjeli smo ga nešto zamolit«, započeo je razgovor Čibe.

»Ni ga doma, šal je na ribe ma će barzo prit, ko morete počekajte«, odgovorila je.

»Pričekat ćemo, imamo mi vremena«, rekla je Majda, »Nikamo nam se ne žuri«.

»Dobro, onda se posedite na zičić«, odgovorila je žena i nestala iza kućnog praga a onda se na vratima pojavila starija žena.

»O, ki nam je ovo prišal?«, veselo je rekla.

»Dobar dan nona«, pozdravili su ju svi složno kao pjevački zbor. Nona je rado pričala s njima i ubrzo su se dobro razumjeli.

Kako su samo radoznali ovi ljudi, osobito stariji i sve, baš sve ih zanima!

»Mi van imamo puno posla zis vami«, govorila je starica. »Upravnik nas je nagovoril da za vas pečemo kruh, okolo sedandesijet kolub na duan«.

»A gdje vam je tako velika pećnica?«, upitali su oni.

»Ma ni nan baš vela koliko okuri, po trejset kolub grije vaf nju«.

»Pa onda vam ne fali posla«.

»Ne fali ne, a još imamo palno dijec vaf kuće, baš sen ih prija poslala po darva, aš moramo spec i drugu turu kruha za danas. Bit će nan malo teže aš je teplo. Z jene buande je teplo zavol sunca a z? druge topli pijec....Marija«, viknula je nona, okrećući se prema kući, »češ mi parnest kolube do peće?«

»Već grijen«, oglasila se Marija pojavivši se na kućnom pragu. Na glavi je nosila veliku dasku, pokrivenu dekom ispod koje su se skrivali ne pečeni kruhovi.

»Moraju biti pokrijeni da se ne prehlade«, šalila se nona. »Ko se to dogodi, onda van kora grije do mezarije a to baš ni lijepo«, objašnjavala je.

Mirova žena Marija krenula je uskom stazom prema susjednoj kući.

»Kamo nosi kruh?«, radoznalo je upitala Lena.

»Pijec nan je vaf druge kuće. Nekada je bila i vaf naše ma smo premestili ognjišće da dobijemo više mesta vaf kuhinje. Velika smo fameja pa nan treba mesta«.

»Koliko djece imate?«, zanimalo je Đonija.

»Pijet«, odgovorila je nona.

»Pet, pa da, za petoro djece stvarno treba puno prostora«, svi su se složili s noninim riječima.

»Ma prija je bilo još teže aš su svi bili muali, sada je lagje aš su narasli. Puno nan pomoru a najstareji već grije na ribe«.

Potom su noni morali sve potanko objasniti tko su, odakle su i što rade. O Bože moj, šta je sve ona željela znati. Bilo je teže ispitivanje nego na satu razrednika, kada zakasniš na sat.

»Osim vas ovdje, nismo nikoga vidjeli, gdje su svi ostali stanovnici?«, upitao je Čibe.

»Nikoga ni, suami smo«, odgovorila je nona.

»Vi tu sami živite?«, začudili su se.

»Da, suami, a će ćeš, po letu je dobro, pridu turisti i onda malo čakuluamo, a pokle smo suami«.

»To mora da je tužno«, Reče Đoni.

»Ma ne, na jesen imamo puno posla, beremo gruoze i masline, na proljeće strižemo ovce i malzemo, delamo sir. Nimamo ni vremena mislet da smo suami«. Pojašnjavala nam je nona.

»A kako je preko zime?«, upitali su

»Malo je teže, maša daži, sve je mokro, puše bura, zavija okolu kantuni i večeri su sila dalge«.

»A snijeg, ima li ga?«, bili su radoznali.

»Bude ga, jedan put na tri, četire leta ga pade, ma malo ustuanje. Pade samo, da vidimo kakov je«.

»Pa onda se ni more ne zamrzne«.

»Ma ne, nikada se to ni dogodilo«.

»A što onda radite zimi?«

Starica im je objašnjavala da zimi žene rade sve uobičajne, nebrojne kućne poslove a navečer kad padne mrak, upale petrolejku pa predu vunu i pleću. Muškarci obilaze ovce, nose drva na more a u slobodno vrijeme igraju na karte briškulu i trešet. Djeca pomažu u kući i idu u školu pješačeci tri kilometra do obližnjeg sela do kojeg je donedavno, dok nije izgrađena cesta, vodila samo uska, kozja staza. Na kraju im je rekla: »Ben, nekada nan je ovdeka bilo lepče, imeli smo susedi, ma su pokle gvijere šli vaf Ameriku a neki i Australiju«.

Vrijeme im je razgovarajući brzo proletjelo. Otvorenih su ustiju slušali nonu i odjednom čuli motor na barci, što je bio znak da se gazda vratio iz ribolova. Pristao je uz obalu, sin mu je vezao barku, a oni su se u žurbi skoro zaboravili oprostiti od none. Potrčali su na mul. Začudeno su na barci gle-

dali hrpu mreža iz kojih su provirivale ribe.

»Barba Miro, dobar dan«, pozdravili su ga svi u jedan glas.

»Bog«, odzdravili su Miro i sin.

»Ispunili smo obećanje da ćemo vas posjetit«, rekao je Čibe.

»Vidin, vidin, ben dobro«, zadovoljno je klimao glavom barba Miro i pozvao ih da sjednu na mul dok on i sin iz mreže izvade ribu, kako se ne bi pokvarila na suncu.

Sjeli su i gledali kako su ribari spretno vadili ribu iz mreže. Bilo je to jako zanimljivo i nevjerojatno kako se riba zaplete u mrežu. Trebalo je bit jako vješt da ribu ispetljaš iz mreže.

»Ja za ovo ne bi imao strpljenja«, rekao je Đoni.

»Ja bi«, bio je glasan Čibe, samo bi to prije morao naučiti i moram priznati da nemam pojma koja je koja riba«.

Barba Miro ih je pogledao i rekao, »Neke su jako opasne, imaju otrovne bodlje i treba paziti da se ne nabodeš a onda te pola dana boli ruka, evo, ovo je jedna takva«.

Uzeo je iz mreže jednu škarpinu i pokazao im gdje ima opasne bodlje.

»Još su gori morski pauk i golub, on ima bodlje kao harpun«, pojasnio im je.

Bilo im je jako zanimljivo gledati kako ribari vade ribu iz mreže, ali nisu zaboravili pošto su došli.

»Barba Miro, došli smo do vas da vas nešto zamolimo«, konačno se ojunao Čibe.

»Ala da čujen!«

»Mi bi htjeli poći na Mikložan ali ne znamo kojim putem pa nam treba vaš savjet«.

»Ma će da, vi bite uteli puoć na Mikložuan, to van je ovde prijeko«.

»To znamo, ali kako ćemo preko mora, plivajući nam baš ne ide a okolo pješice na znamo pravi put. Mislimo da bi nam najbolje bilo barkom, ali mi ju nažalost nemamo«.

»A tako je to!«, odgovorio je Miro i nastavio: »Renato će vas hitit prijeko«, nasmijao se on. »Hvala vam, ali kako ćemo nazad?«, upitali su sa strahom.

»Lahko, zvat ćete i Renato će prit po vas. Mogal bi van dat kaić ma to ja ne vojim, to je kako da drugomu duaš svoje auto«, rekao je Miro.

»Ali kako ćemo naći put do Mikložana?«, pitao je Čibe.

»Od ondeka, kede ćete se fermat je put do gore i nikako ne morete falit«.

Još su malo popričali čekajući da ribari završe s poslom. Oni su mreže složili na hrpu i prekrili ih starim šatorskim krilom da se ne oštete na suncu. RIBE su složili u kašete i prelili ih morem da se osvježe. Tu i tamo još bi u kašeti pokoja poskočila i mahnula repom jer je još bila živa.

»Ša ćete s toliko ribe?«, zanimalo je Majdu.

»Neš ćemo pustit za nas a drugo je za turisti, frišku ribu se vavek more prodat«, kratko je odgovorio Miro.

»Pa da, čovjek se na moru uvijek zaželi svježe ribe, samo ju je teško ulovit«, mudrovao je Đoni.

»Pogrešna adresa«, čulo se kako govori Renato.

Barba je Miro stavio kašete na rame i polako se počeo uspinjati stepenicama do kuće. Renato je u međuvremenu očistio barku, dao im je znak i oni su se ukrcali. Zatim se uhvatio vesla, zaveslao i barka je klizila po moru kao po ulju. Kada su pristigli na drugu obalu podsjetio ih je:

»Kada tornuate, samo zazovite da vas ja čujen, pa ću prit po vas«.

Ponovo je uzeo vesla u ruke, okrenuo čamac i počeo se vraćati. Oni su stajali na malom mulu i promatrali ga kako spretno vesla i odlazi.

VII Kuća gusarskog kapetana Modriše

»Idemo?«, nestrpljivo je upitala Majda.

»Put pod noge«, odlučno je naredio Čibe, te su svi zajedno krenuli stazom koja je bila pored mula. Put ih je na početku vodio kroz šumu niskih borova koji su se prostirali sve do vrha grebena. Putem su šutjeli, osluškivali i promatrali uokolo. Još im je bio u sjećanju događaj proteklog dana ali se ovog puta nije desilo ništa neobično. Na vrhu su naišli na drvena vrata, na lesu, koja je bila zatvorena.

»Barba Miro nam je rekao da je ovdje lesa«, rekao je Čibe, »znam da svugdje moraš proć kroz prolaz koji lesa zatvara, samo ju moraš iza sebe zatvoriti jer u ogradama pasu ovce, pa bi pobjegle ako lesu ostaviš otvorenu.«

(nastavak u sljedećem broju)

Potaknuti do sada objavljenim pjesmama u „Puntarskom foju“, napisanih na nama dragom puntarskom dijalektu, obratili su nam se članovi sekcije malih „čakavčiča“ iz osnovne škole „Mario Martinolić – Mali Lošinj.

Predvođeni voditeljicom Barbarom Karčić Pozerina, poželjeli su da u „Puntarskom foju“ objavimo nekoliko njihovih radova. Sa zadovoljstvom objavljujemo dio njihovih radova pisanih „po našu“ jer na mladima svijet ostaje

MUOJ NONO

Muoj nono je sila dobar
On voji muore i svojoj kajić
On o muoru sila toga znua
Aš to mu je drugi dom.
Kadagot je lijepo vrijeme
On zame svojoj kotlić i grije na ligne
A zame ni veće sreće
Nego kad me zame zis sobu.
A kada pridemo doma
Nona nas čeka zis tijeplu vičeru.

Emanuel Perković 6A

BURA

Vreme je jacalo i bura puše
na dvoru moje none mutandi se suše,
Kada je videla da su uliki klanjaju
od velikoga vetra, nona je rekla:
„Hod stavit udiči sušit na dvor –
za Vezen ćemo imet feštu od udiča
i sardeli na sagor“.
I denes bura puše,
ma moje none više ni,
nanke udiči više niki ne suši,
nanke sardeli na sagor dela.
Ma mene će vavek va glave zustat
nonine besedi,
vonj udiča i sardeli na Vezen.

Tea Olić 7B

NEREZINE

Nerezine je muoj raj
tan je najlepši parvi muaj

Ono stoji uz muore
i spod Osorščice naše gore

Tan su judi dobri kako kruh
ma i tvardi kako kruh

Tan svaka fameja ima kajić
i na svakoj kuće kanta ftić

Emanuel Perković 6A

BARBA MILIĆ

Barba Milić živel je Italije,
ma svako leto prišel bi
va rodno mesto.
Kuću je staru i trošnu imel
Ma isto bi se vavek doma tornal.
Znal je reć da nigdere ni lepo
kako doma
i dokle bude mogel
da će z mojin nonon
briškulu igrat.
Prišlo je leto, ma barba Milića ni.
rekli su da je stari i bolen.
Kuća stara još čeka,
sva žbandana ma kako da zna,
da se barba Milić više neće tornat.

Tea Olić 7B

KUĆA I ŠTERNJA

Na dvoru stare kući stoji šternja,
stara i neduperana.
Judi pasuju, gjedaju kuću
i šternju, leta pasuju,
šternja je sve stareja.
Više va šternje ni vodi ni,
a kotlić za vodu celi je zbužan.

Niki je više ne gjeda,
ni kuću, ni šternju.
Diraka je narasla posvuda naokolo
i još samo stari judi znaju
da je tan jena stara kuća i šternja.

Tea Olić 7B

MEŠTIJER

Mama, će ću ja bit kada buden veli?
Vaf ku skulu ću ja puoć
i ki će bit muoj meštijer?
A moja mat samo se nasmeje
aš ona niš drugo ne znua,
samo se smijet
i na kolena me zijet.
Samo mi reče, neka buden pruavi šlovek
poštijen, neka vavek napred grijen
i neka ne prezan od ničega.
Tako sen ja decidil,
to će bit muoj meštijer!
bit ću pruavi šlovek,
ovde sen rojen,
galboko su moji koreni,
ovde ću ostat,
žile nijeću kidat.

Ivan Glavan 6B

MUOJ PAIZ

Nezuan od kud počniet
ma loštešo ću van
neć lijepoga povijet.
Svi znuate da je
Lošinj škuoj,
ma znuate i muoj paiz
ima svojo.
V Osoru Kavanela,
na Privlake korentija vela
a mej njih škuoj
i nasret paiz muoj.
Misset – ne okuri čuda
pogodit će uon ki znua
štuorija to je vela
kua već sila liet durua.

Andrija Živković 6A

TOVUARČIĆ

Vešte ča dalgo onoga tovara
Neka ne pride blizu muoga dvora!
Sve će mi ruožice požerat
I sve će mi vaf vartlu povragat!
Tako više puti
Neš je vaf dvoru žeralo
I vaf vartlu vragalo.
Ki je vavek bil kriv?
Znua se, vavek tovuar!
A onda ga je brižan nonić
Moral puoć nasramot iskat,
Samo za šinjoran ne gušta dat.
Sada ruožic kupnenih
Palni su jardiini i vartli
Saluata i bruoskva se već ne sajuju
Aš se turišton svi više nuadaju.
I ni više tovuarčića za škodu udelat
I ni više nonića za guardiju delat

Ivan Glavan 6B

*SPOMENIMO SE NAŠIH DRUAGIH
KI VIŠE NISU S'NAMI*

Milušić Mario, rođen 1931. godine

Puntarski fuoj su potpomogli:

Jadranka d.d. Mali Lošinj

Turistička zajednica grada - Mali Lošinj

Luscor Nova d.o.o. - Mali Lošinj

Klapa »Čikat« - Mali Lošinj

Josip Marušić mlađi

Vojno Kamalić - Belgija

Gospođa Ana Zagorec

Mrs. Sophie Myers - SAD

Leo-commerce d.o.o. - Rijeka

Puntarka nova d.o.o. - Mali Lošinj

Sve naše cijenjene čitatelje pozivamo da svojim prilogom potpomognu izlaženje »Puntarskog fuoja«. Vaš prilog možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« M. Lošinj broj: 240202006-1100410077 uz naznaku - za »Puntarski fuoj«.

Vaš prilog za list kao i godišnju članarinu možete uplatiti u agenciji »Puntarka« Trg Zagazine 1, Mali Lošinj.

Pozivamo Vas da se sukladno Vašim mogućnostima uključite u akciju prikupljanja nužnih financijskih sredstava za obnovu kapele Svetog Antona na Parhavcu pored Punte Križa.

Sredstva možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« - Mali Lošinj, na broj: 2402006-1100410077 uz naznaku - za obnovu kapele Sv. Antona na Parhavcu.

**Zavičajno društvo »Puntari« i uredništvo »Puntarskog fuoja«
Vam se unaprijed zahvaljuje**

